

AQUILA

Túllépés

Az AQUILA
negyedévi folyóirata

2019/I

TÚLLÉPÉS

6. évfolyam 1. szám
Megjelent: 2019. február 1.

Az AQUILA katolikus közösség ne-
gyedévi folyóirata

A kizárólagos materiális gondolkodáson túl-
lépve: lelkiség, spirituális kultúra – filozófiai, te-
ológiai, pszichológiai, szociológiai, művészeti és
egyéb tudományos megközelítésben.

Megjelenési gyakorisága: Negyedévi folyóirat
A folyóirat régi példányai az archívumban megtalálhatók.

Nemzetközi azonosítószám: HU ISSN 2064-7700

A Túllépés bankszámlaszáma: UNI-CREDIT bank
10918001-00000038-58540003

Alapítás ideje: 2014. július 1.

Tartalom

Kedves Olvasóink!	4
A „Nagy Bumm” és az univerzum tágulása	6
Tudományos elméletek beszűkültségéről, felszínességéről. A dimenziók mibenlétével és egymásba hajlásával kapcsolatban az alázat fontosságáigára hívja fel a figyelmet ez az írás, egyrészt a tudományban, csillagászatban, de az emberi különleges jelenségek értelmezésében is. Kifejti, először a saját létünk értelmét kellene megtalálni, hogy aztán helyesen tudjuk a körülöttünk levő világot elemezni.	
A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-teológia fényében	12
AQUILA-teológiai szakdolgozat (1. rész). Ebben a részben az Aquila-teológia és Rahner szabadságfogalma kerül tárgyalásra. A kérdés aktualitása a XXI. században is jelentős. 3 alapvető teológiai probléma a szabad akarattal: okság, időbeliség, semmiből való teremtés. Ezeket járja körbe ez a dolgozat.	
Karácsony (1994).....	38
Szépirodalmi alkotás. Egy kis falusi házikóban élő öregasszony szentestéje. Megindító írás.	
Impresszum	43

Kedves Olvasóink!

Szeretettel köszöntjük Önöket, s reméljük, hogy sok kellemes, gondolkodással töltött időt szerzünk Önöknek, és idővel egyre több olvasónk lesz. *Elindult a hatodik évünk.*

Miért indítottuk el ezt az eleinte negyedévente (majd terveink szerint sűrűbben) megjelenő elektronikus kiadványunkat?

Az ok a kiadó AQUILA Közösség lelkiségéből fakad. Mi 35 éve vagyunk katolikus közösség, mely eddig sokféle működési formációt is létrehozott, és fenn is tart.

Ami a cikkek tartalmára vonatkoztatott igényünk: újszerű, valós értéket hordozó gondolkodás jellemezze, és csakis a végső igazsághoz közelítő, kereső elképzelés érvényesüljön. A cikkekért nem tudunk fizetni, ahogyan az olvasásuk is ingyenes.

Keressük a spirituálisan is korrekt, univerzális szintet jobban megközelítő, teljes körű tudományos gondolkodást, nyitottságot, bátorságot, hogy minél jobban megismerhessük az embert, a földi létet és az univerzumot.

Célunk az emberi kultúra, a tudományos élet kitágított gondolkodás felé való rehabilitációja. Joseph Ratzinger szavaival élve: *„Senki sem állíthatja azt, hogy ő a szó igazi értelmében „tudja”, hogy Isten nem létezik. De felállíthatja azt a hipotézist, hogy nem létezik, s ebből a tételből próbálhatja megmagyarázni az univerzumot.”* (Krisztusra tekintve) Mi azt látjuk, hogy a jelenlegi tudományos élet megnyilvánulásai szinte csak földies, materiális szempontból próbálják megérteni, megélni a világot. Az így (meg)magyarázott földi világ jelenségei nagyon sok esetben – jelenleg még felmérhetetlenül, vagy be nem vallottan – téves következtetésekre vezethetnek. Pl. A világ keletkezésének módja, oka. Vagy az ember megjelenésének ideje, hogy miből és hogyan alakult ki, más bolygókon, más életek keresése, a kizárólagosan szén alapú gondolkodás is nagy hiba stb.

Az AQUILA feladatának tekinti az emberi felfogás horizontjának a felfoghatóság határáig való tágítását, amit szerintünk folyamatosan fessegetni, nyújtani, bővíteni lehet.

K. Jaspers gondolatai: *Az egzisztenciális embernek mindig úton kell lennie, nem merevedhet meg dogmatikus igazságokban (...) mindig nyitva kell állnia és tanulékonynak kell maradnia, készen arra, hogy megvitassa az ellenkező álláspontot, mindig tudatában annak, hogy a vándorló embernek nincs végleges igazsága.* Nyíri T.: *Filozófiatörténet* (1983), 14.2.2. fejr., 446.o.

A TÚLLÉPÉS kiadvány a kedves Olvasóktól az elmélyült olvasást várja. Az AQUILA nyitott minden újat hordozó elmére, elfogadjuk és közöljük a beadott cikkeket, ha a Szerkesztő Bizottságunk jóváhagyja.

Minket Istenen kívül senki sem működtet, és szabadok vagyunk mindenféle földi érdektől, nem fogjuk sem politikai, sem semmiféle más érdekből cenzúrázni a beadott cikkeket. A közlés legfontosabb kritériuma elsősorban az, hogy a fenti szellemben íródott-e a mondandója, megfelel-e ennek a kitágított horizontnak, fogalmazása és mondandója tekintetében megfelelően igényes-e, hordoz-e logikát, újszerű gondolkodást. Nem számít a szerző vallási és politikai hovatartozása, ha nem támadja az Istenhitünket.

Semmiféle erőltetett, igazi értékeket nem hordozó, plágiumgyanús terméket sem fogadunk el!

Egyéniségek írásai kellenek.

M. Blondel

*Minél többet tud az ember,
minél többje van, minél több ő maga,
annál inkább tudatára ébred annak,
hogy nincs semmije, nem tud semmit,
hogy nem az, amit akar.*

Nyíri T.: Filozófiatörténet (1983), 15.2.2. fej., 494. o.

Pável Márta

A „Nagy Bumm” és az univerzum tágulása

A kérdés filozofikus megközelítése

A logosz titka, hogy a dolgokat avatatlanoknak, avatatlanul és avatatlanok előtt nem szabad kijelenteni. Ha avatatlan mondja ki, a logoszsal rejtélyes változás történik; sajtáságosan elerőtlenedik és hatását veszti. Nem ritkaság, hogy a valódi értelem visszafordul; különösen akkor, ha valaki a logoszt egyéni érdekből kívánja felhasználni. A logosz tulajdonsága nemcsak az, hogy a be nem avatott kezében hatástalan, hanem az is, ha tiltott módon akarják felhasználni, a kimondót isteni-mágikus erejénél fogva kiszámíthatatlan veszélybe döntheti

Hamvas Béla Scientia sacra II k. IV.könyv

A csillagászat hozzátartozik az emberek tudati tágításához, s ennek a cikknek ez a célja.

Gyakran feltett kérdés az ismeretterjesztő műsorokban; miért, meddig tágul, miért nem szakadt szét már teljesen az univerzum? Vélik, hogy ennek oka a gravitáció mértéke, ami ha túl nagy, akkor nem fejlődik ki semmi, nem is tudnak különválni, s nem lesznek napok, bolygók sem, ha pedig túl kicsi, akkor pedig eltávolodnak egymástól. Nem akarom senkinek megtörni a lelkét, és a tudásba vetett hitét sem. Véleményem szerint az, hogy a nagy bumm és a nagy reccs mennyire igaz, vagy mennyire csak hipotézis, annak autentikus igazolása még odébb van. A mai tudomány is tudja, hogy amit igaznak vél, az tele van lyukakkal, logikátlan dolgokkal, és újra meg újra korrigálják egymást. Csak az a baj, hogy a három dimenzióban, sokan kizárólag a három dimenzióban gondolkodnak.

Nagy hiányosságnak vélem azt, hogy amit ma teljes erővel állítanak, az mind a három dimenzióra való elmélet. Ilyen a nagy bumm stb., az, hogy a többi dimenzióban hogy érvényesülhetnek, vagy milyen kölcsönhatás lehet, az meg sem fordul a közlők fejében. Tudni kell, hogy nem vagyunk elszigetelt világ, minden mindenben van, és elég keményen hatnak egymásra. Nem szabadna csak a felszín kapargatni, mikor a mélységek, magasságok teljesen rejtve vannak, még a keresés közben sem merül fel bennük, hogy ez így egy nagyon felszínes keresés, amit ma „tudomány” néven művel az emberiség.

Igaz már vannak úttörők, akik pl. a quantum nem lokalitással, párhuzamos világokkal, idő mibenlétével, stb. foglalkoznak, akiknek sok sikert és kitartást kívánok, mert az övék a jövő!

A „Nagy Bumm” és az univerzum tágulása

Ismert, hogy valójában a dimenziók pontos mibenléte is kérdéses, és meghatározása erősen szubjektív, ahogyan az is, hogy egy másik dimenzióknak milyen a hatása.

Magyarázata: eszerint - ahogyan gondolom - minden a végtelen Fényben, Istenben van (a háttér ezért arany). Benne vannak a világok, amit itt egy gömb képvisel. A világok különböző dimenziókban vannak aszerint, hogy milyen lényeknek alakultak ki (ezek különböző színekkel, átmenetekkel vannak jelölve). Ennek az alsó harmadában van egy csík, ez a 3 dimenzióknak, ill. a mi léteünknek és időnknek megfelelő ábrázolása, ami csak egy pillanat lehet az egészet nézve. De ez az egész hozzávetőleges, szubjektív, mivel a

Ábrát készítette: Horváth Olivér

szemünk és észlelési képességünk még ebben a dimenzióban is erősen korlátolt, azért ennek a kis kijelölt részét képviselhetjük. Ha így, egyben ránéztünk erre az ábrára, látni kell, hogy mennyire nem tudunk semmit, és a 3 dimenziós felszínt kapargatva próbálunk, teljes alázat nélkül az egészre, mélyre szántó következtetéseket levonni. A végső, az Isten¹ a 12. dimenzió² lehet³. Az univerzumok, amelyek különböző dimenziókban is lehetnek, számunkra ismeretlen működésűek, és azt sem tudjuk, hogy a tér-idő hogyan hat rájuk. Azt nem ismerjük, hogy az anyagi szerkezetük milyen lehet, hogyan működik. Egyet viszont biztosan tudhatunk, hogy minden mindenben van, ha ez így van - és ez biztosnak vehető -, akkor hogyan beszélgetünk külön a nagy bummról? A táguló világegyetemről, meg az egésze-ről?

¹ S most teljesen mindegy, hogy kinek mi a felfogása; személyként, végtelen fényként, erőként, abszolút létként gondolunk-e rá.

² Dimenziók beosztása is szubjektív, nem tudhatjuk mennyi, főként, hogy átmenetek is vannak. Példaként az olyan mintha egy pontból elindulunk a kályha felé, s mikor a tüztől izzó felülethez érünk, akkor a két távolságot tetszés szerint osztogatnák bármennyi felé. MI 12 DIMENZIÓNAK VESSZÜK, DE ABSZOLÚT NEM BIZTOS, HOGY ÍGY VAN.

³ Ha a magunk felfogása szerint szubjektíven osztályozom a különböző idő, forma, anyagminőség stb. szerinti megjelenési formákat.

A „Nagy Bumm” és az univerzum tágulása

Lehet, hogy most úgy látjuk, úgy gondoljuk, hogy tágul, de ez iránt is kétségek merülnek fel. A nagy bumm - ha úgy volt, ahogyan ma elképzelik -, nem lehetett külön a többi dimenziótól, és máris az ismeretlen küszöbére léptünk, akkor ott mi történt? Külön semmi sem működik, minden elképesztő mértékig hat egymásra. Hogyha valaki ezt felismeri, ha ebbe mélyen belegondol, egészen komoly tudományos problémái támadnának.

Gyakorlatilag, a mindennapi életünkben, nem változna semmi sem, mert ez éppen olyan, mint a gamma-sugárzás, vagy a háttérsugárzás, ebben élünk, ez van, hozzászoktunk, mert pontosan emiatt fejlődünk ki így, hogy ezt kibírtuk. Valószínűleg a dimenziók egymásra hatását is kibírjuk, nem lettünk volna, ha ez nem így van. Elmondhatjuk, strapabírók vagyunk. A többi világgal talán még korrelációban is vagyunk, csak erről sem tudunk.

Kérdés, hogy kiszámítható-e ez az univerzum?

Ha mindent számításba veszünk, amit vélhetünk, akkor azt gondolhatjuk, hogy kiszámítható, de azt is gondolhatom, hogy nagyon rövid ideig kiszámítható, míg rá nem jönnek újabb kiszámíthatatlanra, meg nem ismert dologra. Valamint a mi időnk pillanatoknak számítanak az univerzumok idejét nézve, s az lehet, hogy periodikusan működik egy-egy rendszer, vagy úgy, mint a bumeráng..., és akkor semmit sem tudunk előre. Nem azt mondom, hogy ne csináljunk semmit, hanem azt, hogy kellő alázattal, nagyon sokfelé, nagyon nyitottan kellene gondolkozni, keresgélni. Pl. a háttér eddig nem ismert sötét anyagát, ismeretlen erőt, alázattal szemlélhetnénk, mert ez túlnyomó többségében uralja a 3D rendszert, nagyon messze vivő gondolatokat, ötleteket kellene, hogy adjon. A sötét anyagról valójában nem tudunk még semmit, mérni sem, hogy milyen tulajdonságokkal rendelkezik stb., főleg azt nem, honnan ered, miből van?

De lépünk ezen túl. Ott van az ember, akinek számos tulajdonságát nem tudjuk megmagyarázni, vagy inkább csak félremagyarázni. Pedig a több dimenzió egymásra hatása belejátszhat a dologba. Mivel lehetne az embereknek a különleges képességeit megérteni? Lehet, hogy olyan erők, amiket nem is sejtünk, olyan értelem is ráhatással lehet, amit tudattalanul érzékel, és ez különböző dolgokat szül. Mindez lehet, hogy az érzékenyebb, cizelláltabb ember természetes sajátossága, és nem csoda, nem para jelenség.

Valós lehetőség - a mai szintünkön - kevés van, hiába küldözgetünk űrhajókat, pl. az egyik most éppen kiment a Naprendszeren kívülre is. Hova megy? Belemegy az ismeretlenbe, és/ mert legközelebb, amit majd elérnek, az valószínűleg mérhetetlen sávban lesz, ha eljut addig...?. Az

A „Nagy Bumm” és az univerzum tágulása

ember arra van beállítva, hogy csak az a tudományos, ami mérhető, esetleg megismételhető jelenség stb. Alkotnak mérőkészüléket megfogható 3 dimenziós sávban, állítanak mértékegységeket, ha csak halvány sejtelve is van valamiről. (Ezek többnyire viszonydolgok, valamihez viszonyítom pl. idő/nap hossza, a Föld forgása stb.)

Miért mondanak igent valamire, másra nemet pl. Semmelweis Ignác elméletére, s tévedtek, ilyesmi nem egyszer esett meg. Vagy amikor a geocentrikus, vagy heliocentrikus világkép uralkodott hibásan, s aki mást mondott, annak vége is volt, különböző retorzióknak nézhetett elébe. Ma is kiiktatásra kerültek másként gondolkodók, erre többnyire gúny, gyalázkodás, de keményebb módszerek is vannak, attól függ, mennyire érinti a hatalmasságok zsebeit. Ehhez képest elég sok mindent tudunk, de az univerzum(ok) tágulása még lehet olyan tévedés, mint a geocentrikus világkép. Mint említettem, hipotéziseinek megállapításánál - többek közt a többi dimenzió hatása, léte, ellenhatása, idő rövidsége -, amiben a megfigyeléseket tették, nem kerül bele a számításba, így nagy meglepetések lehetnek még. De meggyőződésem, hogy körülbelül annyira nem tudunk semmit, mint ahogy ők akkor nem tudtak semmit. Ez az egész sokkal, de sokkal bonyolultabb. Ilyen a fénynek az igazi természete, légüres térben terjedésének valós mikéntje, és hogy hajlik el a jelenségeknél, a különböző gravitációs hatások, ellenhatások hogyan működnek, univerzális mértékben mit okoznak. Vélem, vannak és lehetnek más dimenzióban, sokkal finomabb dimenzióban sokkal másabb hatások, kölcsönhatások, meg egyéb dolgok, amit messze nem ismernek, ezek mind befolyásolják azt, hogy volt-e a nagy bumm, vagy lesz-e nagy reccs, vagy hol lesz, melyik univerzumban, és a többivel mi van? S nagy valószínűséggel a kérdésfeltevéseim is dimenzionáltak, ezért rosszak!

S itt az ember! Vélem, hogy az emberek kvalitásának alakításában, azok a finom a világok is részt vesznek, s a dolgok oda-vissza működnek. Az ember, lények végtelen érzékenysége miért van? A finomabb világok ránk hatása miatt, de mi hogyan működik, nem is sejtjük, sőt a mai tudomány még erre rá sem kérdez, mert nem is tudja, mit kérdezhetne! A világegyetem pillanatnyilag számunkra kiszámíthatatlan, ugye az emberi viselkedés is többnyire az. Ha ismernénk egy rendes/valós alapos működést, iszonyatos lehetőségeink lennének. Nagyon igaz, hogy azt tudhatjuk, hogy nem tudunk semmit. S ez olyan, mint amikor az ember a vizsgáira tanul, a vizsga előtti percekben méri fel maga valójában - minél többet tanult, annál inkább rájön -, milyen keveset tud. A tudomány embereinek sokkal szerényebbnek, alázatosabbnak kellene lenni, mert rossz alapokból sokszor rossz következtetések lesznek. Sok dimenziót figyelembe véve, széles horizontból kell szemlélni, szerteágazó megfigyelésekből, dolgokból kell következtetéseket levonni. Jobb a bizonyta-

A „Nagy Bumm” és az univerzum tágulása

lanság és a keresés, jobb a nyitott szemmel való járkálás, mint lezárt tudásokkal való megelégedettség. Sokszor a géniusz nemzedéknek az a legnagyobb tehertétele, hogy az őskövületes elméleteket összetörjék, ha tudják, és maguknak szabad utat nyissanak az elméjük szárnyalását illetőleg. *Mindennek, amiről azt hisszük, már tökéletesen föltérképeztük, a fonákján ugyanolyan mennyiségű ismeretlen lappang.* Murakami Haruki

Az Isten adta tömeg lenyűgözhető egy semi-tudományos filmmel, előadással. Meg aki nem tud (vagy nem is akar) mélyen gondolkodni, nagyrészt annak lehet, hogy szükségesek ezek a felületes, tévében közölt tudások, de nem visznek tovább, ha például mindenki tudja, hány milliárd éves a világegyetem. Viszont arra jók, hogy ha tovább gondolja valaki a maga rugalmasabb szemléletében a dolgokat. Felébred az időben, ráébred, hogy ez lehet csak egy-egy pillanat, s ez a mi életünk, vagy még annyi sem. Először talán a létünk okát, célját, és a mi helyünket kéne megkeresni a világegyetemben, és a valós képességeinket kéne felfedezni. A végsőig/Istenhez kéne elérni, de talán úgy is szemlélni, hogy Tőle indultunk ki, és Hozzá tartunk vissza. A gyökerekhez kéne menni, akkor kifelé haladva talán könnyebben tudnánk az egészet kibogozni, kiszámítani, megismerni, koordinálni.

A mai gondolkodás szerint van a nagy reccs elmélet, arra jöttek rá a különböző szupernóvák kapcsán, hogy nemhogy csökken a tágulás, hanem növekszik. Viszont ezzel a kérdéssel együtt növekszik a fekete anyag is, amit úgy következtetnek, hogy 4-5 milliárd vagy millió évvel ezelőtt alakult ki? Most itt az a kérdés, hogy ez a felgyorsulás lassan eljut majd odáig - a mai hipotézisek szerint -, hogy minden már elpusztul? De itt közbelép a fekete lyuk elmélet, hogy majd mindent beszív, aztán majd a fekete lyukak is elpusztulnak... stb.

Mint említettem a cikk elején, a különböző dimenziók hatása nem beszámított az elméletekbe, ami a mi három dimenziónkra számításba vehető. Gondoljuk végig, nem lehet még komolyan vehető hipotézisként sem említeni, hogy az univerzumnak vége lehet /igen, talán lehet, de mikor?/, mikor nem teljesen tisztázott a működése, nem is ismerik a különböző erők, terek egymásra hatását, léteznek fel nem ismert fizikai működések, és igen nagy súllyal a különböző dimenziók egymásra való hatása. Ismert, merész hipotézisek, melyek elég rondán hangzanak, hogy szakadások lesznek, vagy megfagyás, illetve teljes kihülés, anyagok teljesen kiégnek stb. attól függ, mi következik be a csillagok egymás közötti viszonyában. A nagy érzékenységgel bíró lény /pl. ember/ tudatalattijában benne lehet a jövő, ami pl. egy álom formájában jelt ad. Ilyen volt egy éjszakai történetem, ami talán félálom volt, de a mai napig nem tudom elfelejteni. Ez a nagy fagyás elmélethez hasonlít, hogy iszonyatos félelmi állapot vett rajtam erőt, és az „idézőjeles poklot” élhettem

A „Nagy Bumm” és az univerzum tágulása

meg, de nem meleg, hanem szétesés, megfagyás volt. Éreztem, hogy kiszáll a lelkem és egy nagy vákuumba kerül, ahol megfagy, és, de nem elég, hogy megfagy, hanem szétesik. Ez nagyon hasonlít ahhoz az elmélethez, amit ma gondolnak a végnek. Csakhogy én ezt megéltem, hogy a legnagyobb küzdelem az egybemaradás, különben a megsemmisülésig esik szét. Mint hívő ember ezt az állapotot a pokollal azonosítottam, hogy legelemibb darabokra hullok szét a teljes megsemmisülésig. Úgy vélem, sokkal gyengébben, de minden élőben benne van a szétesés, ami folyamatosan érződik. Tudom, ez testileg érint, de a tudatunk, a lelkünk nem szűnik meg, viszont aki átéli, tudja tudattalanul, mi történik, s ha nem is tudjuk, de állandóan védekezünk, hogy bele ne haljunk. A szétesés benne van a rejtett ismereteinkben, talán innen indul a csillagászati hipotézis? Ez a vélt féltálmom későbbiek folytán is igen nagy hatással bírt, mert innentől kezdve nem mernék semmi olyat se tenni, ami miatt nem tarthatom magamat egybe (pl. bűnös élet ...)! Úgy vélem, nekem előre megmutatta az Isten, hogy egy ilyen fázis is létrejöhet, ami rettenetes. Így én ezt a fizikai világ szétesését nagyon is el tudom képzelni, hogy milyen lehet. Mégis azt vélem, ez a nagy fagyásos szétesés lehet, hogy nem a fizikai világra vonatkozik, hanem a lelkekre. Tudom, ez a hit és a teológia körébe tartozik, de nekem ez valóságosabb, mint a sima földi tudás. Lehet, hogy egy nagy emberek által fel nem fogott szemlélettől lesz kiút, mert a dolgok többnyire az értelem után fordulnak. Most nagyon szimplexen gondolkodnak, és a valóság ezzel az adottsággal, ami az embernek van, még fel nem mérhető, sokkal, de sokkal bonyolultabb, mint amit ma képzelnek.

Lao-ce: Tao-tö-king /részlet/ *Nem kell, hogy a küszöböt átlépjed s a világot mégis megismerheted. Nem kell, hogy az ablakon kinézz s az ég értelmét megértheted. Minél távolabbra indulsz, annál kevesebbet fogsz megismerni. A bölcs: Nem indul sehová, s mégis a célhoz érkezik. Nem tekintget maga köré, mégis minden dolgot a nevéen nevez. Nem tevékeny, és mégis eléri a tökéletességet.*

A cikk írója: Varga Péterné/ Pável Márta, katolikus hittanár, az AQUILA Párt elnöke, 35 éve az AQUILA kat. közösség létrehozója és vezetője. Két könyve jelent meg (Akinek füle van a hallásra, az hallja meg, valamint A misztikus teológia alapjai) és egy Hazafelé címmel folyamatban van. Publikációi megtekinthetők a www.aqp.hu valamint a <http://www.sasmarta.eoldal.hu> oldalon.

Főszerkesztő: Alább, a terjedelme miatt 2 részben jelentetjük meg Szeibert Márton munkáját. Nagyon nívós és kemény olvasmány, de minden mélyen gondolkodó embernek nagyon ajánlott.

Szeibert Márton

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-teológia fényében

AQUILA SZAKDOLGOZAT, 2018.11.30.

Bevezetés

Állításom szerint mind Ágoston mind Rahner a szabad akaratot és a szabadságot úgy értelmezték, mely az Aquila újszerű teológiájával (egofructa, loglocal, bumeidea, egocontin szóalkotásokkal) válik könnyebben érthetővé és logikusabbá. Ebben a dolgozatban tehát – néhány szempont alapján – röviden bemutatom az Aquila-teológia és a másik 2 teológus szabadságról írt gondolatait, majd az előbbiből kiindulva értelmezzük az ókeresztény és a modern teológus elméleteit, és így világossá válik, hogy a három szemlélet ontológiailag egyazon igazságra mutatnak, és hogy mennyire szükség van a korai és a mai teológia egymás mellé tételére.

A szabadság, és azon belül az akarat szabadságának kérdése az ókori filozófiáktól kezdve mindmáig nagyon népszerű téma. Ez tulajdonképpen egyáltalán nem meglepő, ha belegondolunk, hogy ez a kérdés, függően attól, hogy milyen választ adunk rá, mennyire gyökereiben határozza meg a kultúrát, vallást, hétköznapi életet. Nagyon egyszerű példa, hogy az akarat szabadsága nélkül senki nem vonható felelősségre, s így például büntetőjogról sem beszélhetünk, hiszen milyen alapon büntetünk meg valakit, aki nem tehet arról, hogy hogyan viselkedett. Tehát az igazságszolgáltatásban, jogfilozófiában is döntő kérdés ez.

Valószínű, hogy Isten létezésének kérdése után ez a második leggyakrabban felmerülő kérdés a filozófiát hobbi szinten űzők között. Aki azonban kicsit jártasabb a filozófiatörténetben, az nagyon jól tudja, hogy a kanti transzcendentális dialektika szerint a metafizika három alapkérdése, az Isten léte, a szabadság és a halhatatlanság kérdése nem megválaszolható. Tehát sem cáfolni, sem bizonyítani nem lehet nem csak Isten

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-
teológia fényében

létét, de a szabad akarat létezését sem. Vagy legalábbis – Rahner gondolatával kiegészítve – a posteriori módon nem levezethetőek.

Tekintve, hogy jelen írás nem egy filozófiai dolgozat, hanem egy katolikus teológiai disszertáció, így számunkra a válasz eleve adott. Illetve amint azt majd látni fogjuk, a címben megjelölt szerzők a hagyományos filozófiai logikán felülemelkedve a valóságnak egy magasabb szintjéről néztek vissza és válaszolták meg ezt a kérdést. Szent Ágoston korában még nem volt sem a filozófia, sem a teológia azon a fogalmi szinten, hogy ezt ilyen tudatosan megfogalmazza, mégis látni fogjuk hogy az illuminatio szóban ugyanez a felülemelkedés van benne. Karl Rahner és Pável Márta már konkrétan használja a „transzcendens” fogalmát. Jelen írás célja, hogy az Aquila 21. századi és spirituális teológiai megközelítésének segítségével mélyebben megértsük egy ókeresztény író és egy modern teológus írását. Bár bizonyos kérdésekben lesznek eltérések, mégis, állításom szerint, lényegében mind a 3 teológia ugyan azt a valóságot és igazságot ragadja meg, de ezt legkönnyebben a mai fogalmakból kiindulva, időben visszafelé haladva érthetjük meg. Amint majd látni fogjuk, ennek a közös igazságnak a lényege az, hogy az ember egy Istenre irányított, nyitott létező, aki képes Isten és így a szabadság megélésére is.

Bár nem tartozik közvetlenül a témához, de fontosnak tartok kitérni rá, hogy a teológiai fejtegetések mögött folyamatosan törekszem arra az alázatra, mely mind a 3 teológus írásaiban fellelhető. *„Éppen minket teológusokat fenyeget állandóan a veszély, hogy a vallási és teológiai fogalmak egész arzenáljával beszéljünk mennyről és földről, Istenről és emberről. Előfordulhat, hogy rendkívüli jártasságra teszünk szert ebben a teológiai beszédmódban, miközben egzisztenciánk mélyén még korántsem értjük igazán, hogy miről is beszélünk.”*⁴ Azért lényeges ez, mert olyan dolgokról írunk, melyek jóval a fogalmaink fölötti, magasabb igazságok, és így értelemszerűen a reflexió (ahogy Rahner is gyakran leírta) nem képes megfelelően visszatükrözni azt. Minél inkább igyekszünk a valóság legbelsőbb lényegébe behatolni, annál inkább kell megtapasztalnunk azt, amit a szúfi irodalom is megfogalmazott: *„Úgy olvad el az igazság, mint a hó annak a kezében, akinek a lelke nem olvad el, mint a hó az igazság kezében.”*⁵ A dolgozatom mottója éppen ezért Rahnernek az a mondata, mely lényegében ugyanezt fejezi ki, és amely a szabadság kérdését is erősen érinti:

*„Az ember éppen akkor jut el voltaképpeni igazságához, ha tudatosan elfogadja és elviseli azt, hogy nem rendelkezhet a saját, tulajdon valóságával.”*⁶

⁴ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: Bevezetés/3.: 28.o.

⁵ <http://sasgondolat.blogspot.com/2010/03/ugy-olvad-el-az-igazsag-mint-ho-annak.html>
(Megtekintés dátuma: 2018.11.10.)

⁶ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: I. fejezet/6., 49.o.

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-
teológia fényében

Azonban a szabadsággal kapcsolatos filozófiai fejtegetések – bár önmagukban is nagyon érdekesek lehetnek – nagyon súlyos, XXI. századi problémákra adhatnak válaszokat. Amikor például egy hétköznapi keresztény ember az alábbi idézethez hasonló írások halmazával találkozik az interneten, és a Katolikus Egyház nem ad ezekre józan válaszokat, akkor jogos az a félelem, hogy az Egyház rövid időn belül megszűnik létezni. Elnézést a következő hosszú idézetért, amely ráadásul egy tudatosan romboló weboldalról származik, de szükségesnek érzem ezt azért, hogy érzékeltessem a téma fontosságát. *„A keresztény vallás egyik legviszszatasztóbb eleme a mindent átható bűnkultusz. ... Az embert egész valójában meghatározza és áthatja a bűn. Karl Rahner drámai megfogalmazásában „a mai ember nincs tudatában annak, hogy letörölhetetlen büntől terhelten áll Isten előtt, kárhozatra méltó lényként, akit azonban Isten kiszámíthatatlan és csodálatos felmentő ítéletével, kegyelmével mégis megmentett és elfogadott.” ... A bűnösség emiatt a kereszténységben nem feltétlenül kötődik konkrét elkövetési aktusokhoz, hanem ennél sokkal mélyebb egzisztenciális állapot, olyan létezési mód, amely szinte már magának az embernek a szinonimája. ... Az ember tehát bűnös és kárhozatra méltó teremtmény. ... az embert megfosztja minden méltóságától, elveszi tőle a dolgok szépsége felett érzett öröm lehetőségét, meggyűllöttei vele önmagát, és az örökös frusztráció keserű mélységébe taszítja. ... A helyett, hogy Isten képességet és erőt adott volna az embernek az autonóm lényvé váláshoz, inkább önmagát ölette meg, hogy megváltson minket. Krisztus véres áldozata a le nem róható hála érzését kényszeríti az emberre, a kereszt pedig az örök szemrehányás agresszív jeleként tolakszik minduntalan elébe. Vagyis Isten szeretete nem egy egészséges lelkű és önzetlen szülőre emlékeztet, hanem az utódából önállótlan, örökösen tőle függő korcsot nevelő frusztrált anyára. ... Mindezeket túl számos ellentmondás és értelmetlenség kapcsolódik a bűn képzetéhez. Az első az, hogy nincs tisztázva, honnan ered a bűn. A Katolikus Dogmatikában ezt olvashatjuk: „(...) Isten nem teremtette az embert bűnösnek, a bűn eredete az emberi akaratban források.” (155) Fura egy mondat. Az a kijelentés, hogy az embert Isten jónak teremtette (hiszen nem bűnösnek alkotta), mi mást jelenthetne, mint hogy a jóra való törekvéssel, vagyis jó akarattal látta el? Ennek ellenére az emberi akarat bűnös. Velősebben: a mindenható Isten megteremtette a jó embert, aki rossz. A keresztény szemfényvesztés tipikus megnyilvánulása ez a mondat, a fából vaskarika példaszerű esete, az óriási törpe, az ízetlen fűszer, a négyszögletű kerek erdő teológiai verziója. Nem szükségeltetik különösebben tetemes mennyiségű szellemi potenciál annak a belátásához, hogy ez a kijelentés totális értelmetlenség. ... Arról már nem is beszélve, hogy a szabad akarat tana ellentmond annak a dogmának, miszerint az ember átörökli az eredendő bünt, illetve hogy csakis Isten az, aki eltörölheti ezt a bünt. Ha az embernek ennyire nincs hatalma a bűnnel szemben, akkor nemigen mondható szabadnak sem. ... A másik totálisan igazságtalan és elfogadhatatlan keresztény nézet, ha már itt tartunk, az áteredő bűn tézise. Hogyan lehetne bűnös az, aki nem követett el ténylegesen vétket? Márpedig a keresztény dogma szerint ha a bűn maga nem*

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-teológia fényében

is, de a bűnös állapot mindenképpen öröklődik."⁷ Ebből az idézetből érthető, mennyire sürgető az, hogy a válaszok ott legyenek minden keresztény ember tudatában, de sajnos ettől jelenleg nagyon messze vagyunk. Itt fel kell adni minden félelmet, hogy megőrizzük a hitünket. Az alábbi írás igyekszik ezeket a félelmeket felszámolni, és válaszokat adni, igaz, csak egy nagyon szűk témakörben. A fenti idézetben említett problémákra mind válaszokat fogunk találni, tehát nem csak közvetlenül a szabadságról, hanem az áteredő bűnről is lesz szó. Szükséges ez, hiszen kérdés-ként merül fel a szabadságot látszólag gátló tényező, mint a konkupiszcencia és annak eredete is.

A szabad akarat fogalma

Miről is beszélünk?

Talán furcsa, de később látni fogjuk, hogy szükségszerű, hogy a szabad akarat fogalmát (*liberum arbitrium*) definiálatlanul hagyjuk. Bár minden tudományban vannak olyan fogalmak, amik alapfogalomnak számítanak, tehát amiket nem definiálunk, és a többi fogalom definíciójakor mindig ezen alapfogalmakra építkeznek, de itt most más okból hagyjuk nyitva a fogalmat. Azért hagyjuk nyitva, mert a különböző egyházi írók a 2000 év alatt különbözőképpen fogalmazták meg a szabad akaratot, és a megfogalmazásokba már legtöbbször beleivódik a szabadságról alkotott nézetük. Mivel minden olvasónak feltételezhetően van valamilyen képe arról, hogy mit jelent a szabad akarat, ezért a megértést sem segítené egy előre megfogalmazott definíció. Tehát az a kérdés, hogy „miről is beszélünk?” lényegében csak a dolgozat végére válik teljesen tisztázzottá.

Amit talán mégis érdemes előre megjegyezni az az, hogy a szabad akarat alatt véletlenül sem a cselekvés szabadságát értjük. Elképzelhető olyan szituáció, ahol azt állítjuk, hogy van szabad akarat, de nincs szabad cselekvés, valamint fordítva is, azaz van szabad cselekvés, de nincs szabad akarat. Az előbbire példa, hogy hiába akarok valamit, amit szabad szellemi voltom miatt szabadon eldöntöttem, hogy akarom, ha nincs meg hozzá a cselekvéshez szükséges szabadságom. Tehát például eldöntöttem, hogy biciklivel megyek el bevásárolni, de aztán kiderült, hogy a bicikli elromlott, és ezért akaratom ellenére sem tudok biciklivel utazni. Az utóbbira pedig példa, amikor erőszakkal kényszerítenek valaminek a megtételére. Ilyenkor a cselekvésemben szabad vagyok, mert meg lenne az elméleti lehetőségem arra, hogy az erőszakot alkalmazó ember utasítását megszegjem, azonban szabad akaratról itt mégsem beszélünk, hiszen az életünk elvételétől való félelemben hoztuk meg a döntésünket.

⁷ https://ateistaklub.blog.hu/2013/09/02/bun_bun_bun (Megtekintés dátuma: 2018.11.05.)

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-
teológia fényében

Elöljáróban néhány szót szeretnék ejteni a szabad akaratról olyan megközelítésben, mely szintén a téma jelentőségére hívja fel a figyelmet, de amely megközelítési mód a későbbiekben nem lesz ennek a dolgozatnak a jellemzője. Amikor szabad akaratról beszélünk, akkor nagyon távolról megvilágítva az alapvető ontológiai és antropológiai kérdéseket azt látjuk, hogy a kárhozát, de meg általában minden szenvedés forrása maga a szabad akarat. Következik ez ama nagyon rövid logikai gondolatmenetből, mely szerint Isten igazságos, tehát a teremtmények szenvedését nem ő, hanem azok saját bűnei okozzák, mely bűnöket szabadságuk folytán képesek elkövetni. Természetesen az az állítás, hogy a szabad akarat a szenvedés oka egy paradoxon, mely a későbbi fejtegetésekből is egyértelmű lesz. Ugyanis a szabadság legtökéletesebb formája abban a lelki állapotban érhető el, mely állapot az Istenre és a vele egységbe került, „üdvözült” lelkekre jellemző, mely a boldogság legtökéletesebb állapota is egyben. Azok a lények, teremtmények, melyek ettől az állapottól „távolabb” vannak, azok kevésbé boldogok, és egyben kevésbé szabadok, mert mint látni fogjuk, saját bűneik rabszolgái. Következésképpen a szabadság és a boldogság egymástól elválaszthatatlan fogalmak, és amikor azt állítjuk, hogy a szenvedés a szabadság miatt van, akkor azt is mondhatnánk, hogy a szenvedés a boldogság miatt van, ami nonszensz, hiszen a szenvedés – ágostoni megközelítéssel – egyszerűen a boldogság hiánya. A későbbiekben látni fogjuk⁸, hogy a szenvedés oka hogyan vagy hogyan nem határozható meg, és az a fejtegetés remélhetőleg ezt a paradoxont is feloldja majd.

Mielőtt belekezdünk a tulajdonképpeni témánkba, nézzük meg, hogy mit is állítanak a determinista gondolkodók, mint például David Hume, vagy akár Schopenhauer is. *„A determinizmus szerint minden tény és esemény kauzálisan szükségszerű abban az értelemben, hogy nem lehetséges olyan tény vagy esemény, amelyet bizonyos feltételek ne tennének szükségszerűvé. A determinizmus szerint, ha valakinek megadhatna, hogy ismerje a világ teljes állapotát egy adott pillanatban, akkor a természeti törvények segítségével képes lenne meghatározni a világ állapotát minden megelőző és későbbi időpontban is. Döntés csak egyféleképp lehetséges: úgy, ahogyan a genetika törvényei és a környezeti hatások meghatározzák. A döntés folyamata nem, de az akarat szabadsága illúzió.”*⁹ Ebben a dolgozatban látni fogjuk, hogy mely alaptételekre építkezik a fenti gondolat, és hogy ezek elvetésével (vagy akár a megtartásával is) hogyan képzelhető el mégis a szabadság.

⁸ Lásd: **Hiba! A hivatkozási forrás nem található..** fejezet / **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**

⁹ [16] (Megtekintés dátuma: 2018.10.27.)

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-teológia fényében

Érdekes megközelítés az is, amit a sztoikus filozófia vall, miszerint „*ha beleegyezel végzetedbe, akkor vezet, ha nem egyezel bele, akkor kényszerít*”¹⁰. Ez lényegében elveti a szabad cselekvést, de meghagy egyfajta belső szabad akaratot, amellyel vagy elfogadod a végzetedet, és így békében haladhatsz, vagy nem fogadod el, és akkor ugyanazt a dolgot kell végigélned, csak éppen belső feszültségekkel, szenvedéssel, kényszerrel. Természetesen az ilyen fajta determinizmust, sorsszerűséget a keresztény tanítás elveti.

Mi a probléma a szabadsággal?

Avagy mikre várunk válaszokat

A következő alfejezetekben azt a néhány problémát emelem ki a szabad akarat témaköréhez kapcsolódóan, ami többünkben felmerülhet, és amikre éppen ezért válaszokat várunk, vagyis amikre megkeressük az Aquila, Rahner és Ágoston válaszait. Illetve amikre néhány saját hipotézis keretében további válaszlehetőséget is adok.

Ok-okozati rendszer

Ha szabad akaratról beszélünk, akkor szükségszerűen felmerül a kérdés, hogy egy-egy döntést miért hozunk, mi a döntésünk oka. De ha van oka, akkor az okok ismeretében már előre megjósolható lett volna a döntés kimenetele. Ha ismerem egy ember genetikáját, környezetét, mindenét, akkor – feltéve, hogy mindennek van oka – pontosan meg tudom jósolni, hogy egy-egy szituációban (melynek szintén minden részletét ismerem) hogyan fog dönteni. Ha ez így igaz, akkor eleve lehetetlen, hogy létezzen szabad akarat. Éppen ez a gondolat az, amely nagyon népszerű a modern ateista filozófiákban, melyek közül talán David Hume elmélete a legismertebb. Azzal kapcsolatban, hogy mindennek van oka, Leibniz (1646-1716) elégséges alap elvét idézhetjük: „*Semmi sem jön létre elégséges ok nélkül, azaz, hogy semmi sem történik úgy, hogy az, aki kellőképpen ismeri a dolgokat, ne tudná megadni azt az okot, amely elegendően meghatározza, hogy miért van az így és nem egészen másként.*”¹¹ Ebből a tételből származik a 100 évvel később élt Laplace (1749-1827) elmélete is, mely szintén az itt tárgyalt ok-okozati rendszerből származó determinizmust igazolja: „*az életben az események bekövetkezésének az oka végső soron az egész univerzum teljes előző állapota. ... Laplace elmélete alapján ha valaki ismeri a világegyetem teljes állapotát egy adott pillanatban, az ebből meghatározhatná az összes korábbi és majdani állapotokat.*”¹²

¹⁰ [16] - Seneca: Epistolae 107,11 (Megtekintés dátuma: 2018.10.27.)

¹¹ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**

¹² [16] (Megtekintés dátuma: 2018.10.27.)

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-teológia fényében

Az első kérdés tehát, amit ebben a dolgozatban vizsgálni fogunk, hogy az ok-okozati rendszerben hogyan képzelhető el a szabad akarat léte-zése.

Időbeliség és tudatosság

És ha van ok-okozati rendszer, akkor azok között van egymásutániség, és így előtérbe kerül az idő kérdése is. Mi az idő? Ebben a dolgozatban az időt úgy definiálom, mint az ok-okozati láncok által kifeszített dimenziót. Ez alatt azt értem, hogy az idő azért létezik, mert a jelenségek között ok-okozati kapcsolat áll fenn, és az ok és az okozat egymásutániséga idézi elő az időérzetet.

Akár kárhozatról, akár üdvösségről legyen szó, mint végérvényes állapotról, egyikben sem lehetséges az idő létezése, hiszen abban a létben, amiben nincsenek már ok-okozati folyamatok, nincs egymásutániség, ott értelemszerűen nincs értelme időről beszélni. Viszont hogyan lehetséges az, hogy időben lezajló eseményekkel, döntésekkel időtlen állapotot (kárhozatot vagy üdvösséget) tud egy lény elérni? Vagy másképp megfogalmazva, miért büntetne vagy jutalmazna Isten egy teremtett lényt örök időre, amikor az érdemszerzés ideje csak korlátozott volt?

A másik probléma a szabadsággal, vagy a másik érv a predesztináció mellett, ami nagyon hasonló az előbbi problémához, és ezért nem adok neki külön alfejezetet, az az, hogy az ember, mint tékozló fiú, mint alacsony létrendű teremtmény, éppen az alacsony létrend miatt képtelen arra, hogy olyan tudatos döntéseket hozzon az életében, melyekkel az örök életére megpecsételi a sorsát.

Tehát összefoglalva, a dolgozatban vizsgált második kérdés az, hogy egy időbeliségben élő alacsony értelemmel rendelkező, kevéssé tudatos lény hogyan lehet képes arra, hogy végérvényesen döntsön önmagáról.

Kegyelemtan

A dolgozat második felében, Ágostonnál lesz ennek a kérdésnek, a kegyelemtanak nagyobb hangsúlya. A Katolikus Egyháznak a pelagiusi viták utáni megnyilatkozásai alapján tudjuk, hogy a kegyelemre minden ember rászorul, önerőből senki nem képes az üdvösségre. Ágoston a megromlott természettel magyarázza ezt a tényt. Ami számunkra mégis problémaként merül fel, amire szintén választ szeretnénk majd kapni, az az, hogy Isten miért teremti a lelkeket ebbe a már megromlott természetbe? Vagy inkább másképp megfogalmazva, mit tehet a fogantatáskor megteremtett lélek arról, hogy olyan természetet kap „ajándékba”, ahonnan csak további kegyelmek útján lehet kiszabadulni, és amely kegyelmek – legalábbis Ágoston szerint – nem mindenkinek adatnak meg. Egy, a semmiből teremtett lélek miért terhelődik olyan bűnnel, melyet

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-
teológia fényében

nem ő követett el? Ezek a kérdések a korábbiaktól eltérően már nem tisztán a szabad akaratra kérdeznak rá, de mivel a dolgozatban később említésre kerülnek az ezzel kapcsolatos pelagiusi viták, ezért célszerűnek tartottam, hogy ezzel a ponttal kiegészítsem a szabad akarat témakörével kapcsolatos kérdéseket.

Aquila-teológia

Akinek füle van a hallásra...

Pável Márta kortárs teológus, az Aquila katolikus közösség alapítója és vezetője 2009-ben adta ki első teológiai összegző (tan)könyvét, „Akinek füle van a hallásra, az hallja meg!” címmel.¹³ A katolikus világnézetet magasabb dimenzióba helyezte, így az egyszerű középkori nézeteken túllépve bevezetett néhány új fogalmat. Erre a teológiára a következőkben úgy hivatkozom, mint „Aquila-teológia”. Jóllehet, az Aquila, mint teológiával foglalkozó szemlélődő közösség, az itt leírtakhoz képes jóval mélyebb gondolatokkal is foglalkozhat.

A jelen dolgozathoz szükséges új fogalmak:

Loglocal: „Amire asszociálni lehet a loglocal szóból: a „májá” vagy maya szanszkrit szó is hasonló – de nem ugyanazzal a jelentéssel bír – varázslatot, illúziót jelent. Jelenthet anyagi káprázatot, fátylat is. Az igazság az, hogy nekem ahhoz a közléshez, amit át akarok adni, nem lenne teljesen jó a keleti megfogalmazás, félre-vezető lenne, ezért az új megközelítésnek megfelelő szót alkottam. Metafizikai megközelítéssel mondhatjuk, hogy az, amit látunk, az a loglocal! Logoszként helyet (loglocal) készített magából nekünk (Isten), az összes teremtményének. Eszerint ez az egész látható világ felfogható úgy is, mint egy káprázat, mert igazából semmi, csak a tudatom illúziója. ...”¹⁴ Az Aquila-teológiában kiemelt hangsúlyt kap az az újplatonikus ontológiai nézet, hogy a valóság, az egyetlen létező Isten, „aki van”¹⁵. Minden, ami nem Isten, az nem valóság, vagyis minden csak annyira valóságos, amennyire az isteni valóság áthatja.

„Egocontin: az általánosságban használt preegzisztencia (ezt az életet valamilyen formában megelőző lét stb.) helyett. Azt akarom a fogalommal jelezni, hogy az ego valahonnan jött és valamerre tart, tehát folyamatos a continuitása.”¹⁶ A létezés folyamatos, időben nem meghatározható sem a kezdete, sem a vége, hiszen a lélek örök és halhatatlan. Ez csak úgy lehetséges, hogy Isten „része” van bennünk, aki a változatlanságot, örök jelent, valóságot, létet adja.

¹³ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**

¹⁴ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.:** 7. fejezet: 101.o.

¹⁵ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.:** Kiv3,14

¹⁶ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.:** 7. fejezet: 132.o.

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-
teológia fényében

„A bumeidea egy általam alkotott szó, a bumeráingelv kicsit latinositott változata, mely részben a keleti reinkarnációhoz vagy lélekvándorláshoz hasonló tartalmat takar...”¹⁷ Tulajdonképpen a bumeidea segít abban, hogy a szabadságot jobban megértsük. Ezzel mintegy kiegészíthető a középkori teológiai világkép, és a tisztítótűz tana is értelmet nyer, annyi eltéréssel, hogy itt a szabadság, mint a lény sajátja, nem szűnik meg szabadság lenni. Ez bár látszólag ellenkezik néhány dogmatikai kijelentéssel, Rahner is összeegyeztethetőnek tartja a katolikus dogmatikát a reinkarnációval. Talán meglepő, de Rahner, akiről tudjuk, hogy komoly dogmatika professzor volt nem jelentéktelen egyetemeken, a következőt írta: „Igazhitű katolikusként is lehetnek bizonyos fenntartásaink a tisztítóhely elgondolásának szokásos és hagyományos módjával szemben. Csupán arra kell ügyelnünk, nehogy kiterjesszük a kifejezési móddal kapcsolatos nehézségeket magára a dogmára, amelyet feltétlenül fenn kell tartanunk. Sok tennivaló van még itt, és minden bizonnyal sok nehézség fog még tisztázódni a közbülső állapot és a tisztítótűz tanával kapcsolatban. Végezetül arra a kérdésre hívjuk még fel a figyelmet, hogy vajon a „közbülső állapot” katolikus fogalma – amely oly régimódinak látszik első pillantásra – nem szolgálhat-e kiindulópontul ahhoz, hogy jobban értsük és jobban boldoguljunk a „lélekvándorlás”, a „reinkarnáció” tanával, amely a keleti kultúrákban erősen el van terjedve, és amelyet ott nyilvánvalónak tekintenek. Ez lehetségesnek látszik, legalábbis azzal a feltétellel, hogy a reinkarnációt nem tekintjük az ember sorsának, amely soha sem szűnik meg és örökké folytatódik az időben.”¹⁸ Az Aquila-teológia szerint az emberi lét egy nagyon hosszú életútnak csupán egy rövid szakasza, melyet, ha jól él meg az ember, akkor a halála után Krisztus segítségével egyből hazatérhet az örök isteni létbe. Ha azonban ebben az emberi életben nem fogja meg Krisztus kezét a tékozló lény, akkor a halála után továbbra is bolyongani fog, és ki tudja mennyi szenvedésbe sodorja bele magát, mennyi új életformát kell még átélnie.

Egofructa: „Az egofructa kifejezés szintén általam alkotott szó, mert az ego az ént, az egyént és az egyén tetteinek a gyümölcsét (fructus) hivatott kifejezni. Ennek kicsit hasonlatos megfelelője a karma már gyakran szerepel az európai ember szóhasználatában is. Igaz, nem mindig tudják, mit takar, csak úgy felületesen ismerik. Mi is valójában az egofructa? Minden, amit teszek, visszajár: akár jó, akár rossz. A sorsomat, amit magam alkottam, különleges felismerések, tettek, ill. nem tevés okán nem kerülhetem el.”¹⁹ A világban vannak általános érvényű törvények, melyek nem megkerülhetőek, és ha valaki a gereblye végére áll, akkor a nyele fejen fogja ütni, vagy ha feldob egy követ, akkor az vissza fog rá esni. Ez alapján mindenki a saját sorsának a kovácsa.

¹⁷ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: 7. fejezet: 111.o.

¹⁸ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: 9. fejezet/2.: 351.-352.o.

¹⁹ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: 7. fejezet: 115.o.

A teremtés

Ebben a teológiai rendszerben a lelkek nem a semmiből lettek teremtve, hanem Istenből kiszakadva kezdték el a loglocal világokban való létüket. Ez a fajta emanációs elmélet közel áll néhány platonista, gnosztikus fel-fogáshoz és keleti vallásokhoz is. Sőt, Ágoston korai manicheista világnézetétől sem áll messze. Később látni fogjuk, hogy bár Ágoston végül elveti az emanáció gondolatát, azonban írásaiban – más témákban, de – visszaérezhető a gnosztikus hatás.

Az Aquila-teológia a teremtettséget úgy fogja fel, mint Isten önkivonását, mellyel önmagában helyet ad, lehalványítja magát, hogy így lehetőségünk legyen az illuzórikus világunk megélésére. *„Szemlélődés: Jézus Krisztus a kérdésünkre, hogy mi a teremtés, egy szóval válaszolt: „Anticselekedet”. ... Isten kivonul a világból miattunk, ami nem az elhagyásunkat jelenti, hanem szabadon engedésünket. Ennek ellenére Isten minden pillanatban a közelünkben akar lenni, és mindent annyira átszublímál, amennyire megengedjük neki. Ez egy örök, jelen idejű tett, amit miattunk tesz, akik szinte csak a jövőt és a múltat éljük.”*²⁰

Az Aquila több oldalnyi, különféle szemléltető hasonlatot ad arra vonatkozóan, hogy a kezdeti kiszakadás mi módon, hogyan és miért történt, de egzakt választ adni erre az emberi 3 dimenziós világunktól nagyon „messzi” állapotról nem igazán lehet a tér-idő durvasága miatt.

A kiszakadás és az egocontin fogalmak mellett már érthető lesz a következő idézet, mely elkerülhetetlen a szabad akarat vizsgálásához: *„Az észhez térés lehetősége még elvileg megmaradna nekünk, de minél messzebbre kerülünk Isten valóságától, annál jobban növekszik a loglocal homálya, és ez egyre nehezebb lesz. Olyan szinten már, mint ez a földi élet, a 3D, segítség nélkül abszolút lehetetlen a visszamenetel. Az igazi, egyetlen valós segítség csakis Jézus Krisztus saját maga lehet, és senki más.”*²¹

Az Aquila-teológia szabadsága

A fenti idézetekből már érthető, hogy az Aquila úgymond globális szabadságot hirdet, ami alatt azt értem, hogy a lélek még önmaga különállóságáról, mint ego létezéséről is csak saját maga tehet, senki mást nem tehet ezzel kapcsolatban felelőssé, és éppen ezért ebben a rendszerben nem merülnek fel olyan kérdések, melyek lényegében Isten igazságosságára vonatkoznak, hiszen ennek az elméletnek az egyik legerősebb érve éppen az igazságosság.

²⁰ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: 19. fejezet: 279.o.

²¹ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: 7. fejezet: 110.o.

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-teológia fényében

Más szempontból viszont, ha a szűk emberi létre korlátozzuk a figyelmünket, akkor az Aquila-teológia álláspontja megegyezik a Tanítóhivataléval, hiszen amint azt már a korábbi idézetben láthattuk, az ember számára, aki már annyira belesüllyedt a loglocal homályába, nincs üdvösség Jézus Krisztuson kívül. Tehát az ember igenis rászorul a kegyelemre, önmagát nem üdvözítheti. Sőt, Ágoston elméletét (lásd a **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.** fejezetben) sem kell egyértelműen elvetni, miszerint az üdvösséghez szükséges kegyelmet nem mindenki kapja meg, hiszen nem biztos az, hogy minden ember eljutott arra a lelki szintre, ami Krisztus kegyelmét befogadni képes. Azonban ezt az Aquila rendszerében úgy tehetjük meg, hogy közben sem a szabad akarat globális voltát, sem az isteni igazságosságot nem kérdőjeleztük meg. Tehát mondhatjuk azt is, hogy globális szinten nézve szabad akarattal rendelkezünk, lokális szinten nézve már nem teljesen. Ez a gondolat Rahnernél súlyosabban vissza fog térni, ami magával hozza majd az idő problémáját is, de erről majd a következő alfejezetben és az 0. fejezetben fogok többet írni.

Tekintve, hogy az a célunk, hogy minden, a szabad akarattal kapcsolatosan felmerült kérdésekre (lásd a 0. fejezetet) válaszokat keressünk, ezért nézzük meg, mire kell még reflektálni. A fenti gondolatokkal a kegyelemtan kérdésre választ adtunk, vagy legalábbis teljesen okafogyottá vált a kérdés. (A kérdés az volt, hogy egy, a semmiből teremtett lélek miért terhelődik olyan bűnnel, melyet nem ő követett el?) Az „okozati rendszer” miatti gondolatok, főleg Leibniz és Laplace tételei kapcsán felmerült kérdések, melyek a szabad akaratot már-már fogalmi szinten is elvetik, szóval ezekre a kérdésekre az Aquila-teológia tanítására támaszkodva a **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.** fejezet keretében fogok választ adni, mert ebbe már súlyosan belekeverednek majd a saját hipotéziseim is. Amire azonban még ebben a fejezetben reflektálok, az az időbeliség és tudatosság kérdése.

A kérdés az volt, hogy hogyan lehet egy időben korlátozott élet alapján időtlen, végérvényes állapotba kerülni, illetve hogy hogyan kaphat egy lény akkora felelősséget, ami az örök életre vonatkozik, holott ő maga nem elég tudatos. Az előbbire azt válaszolja az Aquila teológiája, hogy az egocontinnak köszönhetően időben nem korlátozott az élet, így nem érheti Istent az a vád, hogy időtlen állapotba zár valakit egy szűk élet ilyen vagy olyan döntései alapján. Az idő problémája ebben a rendszerben teljes más oldalról bukkan elő. Nevezetesen abból, hogy egy eleve időtlen állapotból kerül ki egy lény (emanáció) és oda tér vissza (unio). Tehát egy lélek „útja” összeköti az időtlent az időbeliséggel, ami emberi megközelítéssel nézve érthetetlen, de talán a következő alfejezet után

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-
teológia fényében

mégis közelebb leszünk ahhoz, hogy erről a kérdésről helyesen gondolkodjunk. Pável Márta is sok utalást ad a könyvében az időbeliségből származó nehézségekre: „A tér-idő nélküliséget, az örök jelent, egy átlagos ember, ha nagyon intelligens – és persze ez eszébe jut... –, folyamatában kb. egy percig tudja valamennyire elképzelni, mert a következő kérdésében rögtön benne lesz a hol és mikor, stb.! Valóban nehéz a másféle gondolkodást magunkévá tenni, annál is inkább, mert ez emberi lénynek a jelen időt megtapasztalni, és jelenként felfogni gyakorlatilag lehetetlen, csak egy határolásnak fogja fel, mint azt a jövőt, ami a múltba folytatódik.”²²

Végül, ami még tisztázatlan maradt, az az, hogy hogyan lehet nagyobb a felelősség, mint a tudatosság. Hogyan lehet képes az ember arra, hogy az örökkévaló végérvényes állapotát meghatározza, amikor ő, mint egy parányi halandó a tudatosság tekintetében nem tűnik igazán kimagaslónak. Ez a kérdés Ágoston korában úgy merült fel, hogy miért kap valaki hosszabb-távú büntetést, mint ami a bűne alapján igazságosnak tűnne. A választ tulajdonképpen már láthatjuk az Aquila teológiájában. Ez alapján egyetlen bűnnek a következménye pontosan akkora, amekkorának lennie kell a világ törvényszerűségei alapján. Erre jó példa a gereblye-effektus, vagy a feldobott kő példája. Az, hogy az ember olyan szintre sodorta magát, ahonnan önerőből képtelenség kilépni, az sok-sok munka gyümölcse, lényegében ezt hívják egofructának. Ami kérdés itt még felmerülhet, hogy ezek alapján, mármint az Aquila rendszerében mit érthetünk örök kárhozat alatt? Mármint ha folyamatosan kóborló lényekről beszélünk, akik egy-egy kegyelmi állapotban visszatérnek Isten felé, amúgy viszont olyanok, mint az Úr tékozló fiai, akkor úgy tűnik, ennek a tékozló életmódnak nem szükséges, hogy egy negatív végérvényes végpontja legyen, azaz nem szükséges, hogy legyen örök kárhozat. Szóval akkor mit állít erről az Aquila? Többféle módon is választ ad, egyrészt hogy az életekben való vándorlás hosszáról eleve nem tudunk földi fogalmakkal nyilatkozni, és ha nagyon belekeveredik valaki a sötétségbe, akkor ez a vándorlás hívható „örök kárhozatnak” még akkor is, ha ontológiai szempontból az Aquila-teológiában Isten az egyetlen állapot, ami végérvényes. A másik válasz lehet az is, hogy a lény odáig is lesüllyedhet, hogy megélje azt a széteső érzést, azt a hideg vákuumot (vagy épp az égetően forró nyomást), azt a reménytelen létet, amiben nem lát semmi kiutat, ahol már öngyilkos akar lenni, de a lelki halhatatlanság miatt arra sem képes. „Valami iszonyú szorongás, fuldoklás, irtóztatos szomorúság, olyan kétségbeejtő és lesújtó elégedetlenség, hogy azt nem lehet kimondani! Ha ahhoz hasonlítanám, amit az embernek éreznie kellene, ha lelke folytonosan újra és újra kiszakadna a testéből, azzal keveset mondanék. Mert a halál pillanatában csak azt látjuk, hogy az Úristen elveszi tőlünk a testi életet,

²² [3]: 7. fejezet: 108-109.o.

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-teológia fényében

itt ellenben maga a lélek megy széjjel darabokra. ... azt éreztem, hogy égetnek és darabokra vagdálnak; s merem állítani, hogy az egészben az a belső tűz és kétségbeesés volt a legborzasztóbb. Ezen a dögvészes helyen, ahol az embernek soha semmi enyhülésre sincs kilátása, még csak le sem lehet ülni, vagy feküdni. Abban a fali üregben, amelybe engem beledugtak, nem volt semmi hely, s maguk azok a rettenetes falak is, mintha egész súlyukkal nehezednének az emberre, úgy fojtogatják. Világosságnak nyoma sincs, minden koromsötét. De bár semmi fény sincs, hogy, hogy nem, azt én már nem értem, de az ember látja mindazt, amit fáj látnia.”²³ Ez az állapot éppen a reménytelensége miatt szintén örök kárhozatként említhető, hiszen a lény ezt éli meg, bár külső szemlélőként világos, hogy ez sem végérvényes. Ontológiai szempontból tehát nincs örök kárhozat, de az időben tékozló lények mégis megélhetik az örök kárhozatot.

Átvezetés Rahner teológiájába

Bár Rahner a Hit alapjaiban nem vetette el egyértelműen a reinkarnáció gondolatát, sőt inkább lehetségesnek tartotta, azért mindenképpen olyan elméletet vallott, és olyan módon próbálta a teológiát megközelíteni, ami a fogalmi meghatározásokon átível. Ez konkrétan azt jelenti, hogy a szabadságról megfogalmazott elmélete helytálló lehet mind egy platonista-origenista világszemléletű ember, mind egy tradicionális keresztény ember teológiájában is. Éppen ezért viszont a megértése nehézkes. Túl általánosan megfogalmazott igazságok, melyek a világot nagyon magas színtről szemlélik. Éppen ezért az Aquila-teológia fejezetén belül szükségesnek tartottam egy olyan alfejezetet, amelyben az Aquila felfogását gondolom tovább, és amely segítheti majd a következő rahneri fejezetek megértését. Ha valaki emiatt majd szinkretizmussal vádol engem, joggal teszi, ez valóban az, de mint hipotézis, kicsit játszadozunk el a gondolatokkal. Ha másnak nem, talán gondolatébresztőnek hasznos lesz.

²³ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.:** XXXII. fejezet, 162-163.o.

Képzeljük el az alábbi radarképet²⁴:

A középső pont felel meg Istennek. A koncentrikus körök pedig a különböző dimenziók (létsíkok). A centrumhoz közelebbi körök a magasabb, tudatosabb létsíkok, míg a távolabbiak azok, ahol a lélek már mélyebben belesüllyedt a loglocal homályába. Amikor egy lény kiszakad, akkor sugárirányban távolodik a centrumtól. Majd ha egy adott dimenzióban megragad és ott „él”, akkor a dimenzióknak megfelelő köríven halad

körbe. Az embernek vagy más alacsonyrendű lénynek például akkor van lehetősége létforma-váltásra, akkor válthat ismét dimenziót, amikor meghal (most hagyjuk a részleteket, hogy ehhez milyen egyéb feltételek kellenek). Az idő tehát csak a centrumtól különböző helyeken van, és annál inkább domináns, minél külsőbb köríven vagyunk, hiszen a radarchasonlatban egy adott középponti szöghöz annál nagyobb körív tartozik minél nagyobb sugarú köríven mozgunk, és a köríven való haladás szemlélteti az idő múlását.

A magasabb létsíkokon egyre kevésbé domináns az idő, és Istenben teljesen megszűnik. Tehát a tettek merev egymásutánisága csak az alsóbb létsíkokra jellemző, vagy legalábbis ott jellemzőbb. Ilyen módon biztosan tökéletlen az a megfogalmazás, hogy Isten örök jelenéből egy lény kiválik, MAJD KÉSŐBB visszatér oda. Azonban egy alsóbb dimenzióból szemlélve már elmondható, hogy egy lény behatol ebbe az alsóbb dimenzióba, MAJD KÉSŐBB újra eltávozik belőle, hiszen ebben a dimenzióban van időbeliség. Ahogy egy lény halad visszafelé, Isten felé, úgy a dimenziókban egyre kevésbé dominál az idő. És nem csak az időről beszélhetünk fokozatokban, hanem a tudatosságról is: a magasabb létsíkokon a lények egyre tudatosabbak. Ez alapján arra a következtetésre lehet jutni, hogy a tudatosabb lények dimenziójában azért kevésbé domináns az idő, mert a tudatosabb (és ezért felelősebb) lények egyre inkább képesek olyan döntések meghozatalára, melyek nem csupán ideig-óráig érvényesek, hanem amik egyre inkább lényük egészére vonatkozik, és így egyre inkább az állandóság, végérvényesség jellemzi őket. Azonban – tekintve, hogy ebben a részben most az Aquila teológiájának szellemében gondolkodunk – a végérvényesség és állandóság csupán az Istenre

²⁴ A kép forrása: <https://pixabay.com/hu/radar-k%C3%B6zels%C3%A9g-megk%C3%B6zel%C3%ADt%C3%A9s-153679/> (Megtekintés dátuma: 2018.11.22.)

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-
teológia fényében

jellemző tökéletes mértékben, de a tőle külön levő lények – legyenek azok bár a legmagasabb fokú főangyalok – nem képesek örök érvényű döntést hozni. Döntéseik azonban meghatározóbbak, mint az alacsonyabb dimenziójú lényeké. Nem túl mélyen átgondolva arra lehetne ebből következtetni, hogy az Istenből kiszakadó lény örök időkre kiszakította magát, hiszen a legelső döntését mint isteni lény tette, azaz, mint aki tökéletesen tudatos, és így az a döntés örök érvényű volt. A paradoxon több oldalról sem helytálló, és itt mindenképpen hivatkozni szeretnék a bevezetésben már említett alázat fontosságára mely kiemelkedően szükséges, ha emberi fogalmakkal szeretnénk a magunkénál jóval magasabb valóságokról beszélni. Nem célozom, hogy a fenti primitív paradoxon összes hibáját megvilágítsam, hanem helyette inkább egy huszárléppel szeretnék egy a paradoxont feloldó megoldási lehetőséget felmutatni, mely lehetőség Rahner teológiájában fog jelentős hangsúlyt kapni.

Nem tudjuk, hogy az Aquila-teológia rendszerében mi a pontos „fizikája” a kiszakadásnak, azaz, hogy hogyan alakul ki egy az Istenből önmagát megkülönböztető entitás és közben hogyan fogalmazódik meg a kiszakadás melletti döntés. (Csupán hasonlatokról tudunk beszélni, hiszen tőlünk annyival magasabb valóságról van szó, hogy emberi gondolkodással nem lehet azt leírni.) Ez azt jelenti, hogy mint isteni lény a döntést nem biztos, hogy – nem illik ide ez a kifejezés, de szerintem lényegre törő – „ex cathedra” meghozta (múlt időben). Tehát nem beszélhetünk arról, hogy ez a döntés mennyire lesz végérvényes. Viszont, amint azt majd Rahnernél is látni fogjuk, éppen ez a kérdés válik teljesen értelmetlenné és szükségtelenné, ha a következő lehetőséget elfogadjuk. Képzeljük el úgy a dolgot, hogy egy lény emanációja és visszaolvadása időben megfogalmazva csupán az alsóbb létsíkból tekintve helytálló, azaz: a lélek bezuhant a loglocal belső sötétségébe, majd onnan valamikor eltávozik. De Isten szemszögéből nézve, mivel ott idő helyett az örök jelen van, nem beszélhetünk kiszakadásról és visszaolvadásról. A lélek, mint isteni részecske, amit Tőle hoztunk el, ami örök, ami halhatatlan, ami valóban isteni, az nem köthető térhez és időhöz, hanem csupán ez a lélek vetíti bele magát egy durva tér-időbeli loglocal rendszerbe, és elhíszí magáról, hogy koldus, miközben valójában szultán (a lábjegyzetben olvasható idézet fogalmával élve).²⁵ Tehát ennél a példánál maradva

²⁵ A szöveget megtörni ezzel nem szerettem volna, de lábjegyzetbe mindenképpen be kell szűrnom ezt a gyönyörű szűfi idézetet: „Vizsgáld meg, hogy ki vagy te: forma vagy lényeg? Szolga vagy szultán? Miért nem ismered magadat? Ha herceg vagy, miért élnél úgy, mint egy nincstelen koldus? Ha rózsáskertben élhetsz, miért elégszel meg a szemétdombról? Kár volna szolgának lenned, ha szultán vagy. Kár volna testnek lenned, ha lélek vagy. Ha szultán vagy, legyél szabad! Ha lélek vagy, legyél tiszta! Keresd meg a gyökereidet! Ha most test vagy, akkor a föld pora voltál. Talán egyszer még lélek leszel. S ha most szolga

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-
teológia fényében

nem azt kell mondanunk, hogy a lény egyszer lesüllyedt majd utána visszatért, hanem a magasabb létsíkból az alacsonyabb létsík platóni barlangfalának rabjává teszi önmagát. Ez másképp megfogalmazva azt jelenti, hogy egy 3-as létsíkú (dimenziójú) emberi lény az összes felette levő létsíkon keresztül vetíti le magát a földi loglocalba, a platóni barlangfalra. Nincs szó arról, hogy a fenti létsíkból kijövünk, majd visszamegyünk, hanem csupán arról, hogy az alsó létsíkba bemegyünk és majd onnan kimegyünk. Nagyon szemléletes példa erre az, amit Eckhart Mester is írt: „*Én azonban úgy vélem, hogy még a szeretetnél is előbbrevaló, hogy leváljak a világról. ... Tudd meg hát: Aki megüresíti magát, kirekesztve magából a teremtett világot, az megtelik Istennel...*”²⁶ A radarhasonlatra visszatekintve úgy is képzelhetjük, hogy a lény magában hordja a teljes radarképet, azaz önmagában minden megtalálható, és csak az a kérdés, hogy mivel azonosítja önmagát. És ez az a gondolat, ami Rahnernél is megjelenik, amikor azt állítja, hogy a szabadság nem más, mint amiben a lény önmagát valósítja meg, és hogy ez a szabadság egy egyszeri aktus. Azaz a kiszakadt lény a tagadásában távol tartja magát az állandóságtól, és így szükségszerűen az idő rabjává teszi magát, és éppen ezért képtelen arra, hogy az örök érvényű tagadó döntését meghozza. Az Istentől távolodó lények a folyamatos tagadás döntését élik és valósítják meg, miközben az Isten felé közeledő lények egyre inkább halványítják el magukban a tagadást, hogy így magukat, mint a tagadás lényét feladják. Tehát Istentől külön lenni csak az időben lehetséges, csak a folyamatos tagadás szellemével. A tékozló fiúnak folyamatosan és aktívan kell Istennek ellentmondania, mert az ellentmondás határozza meg az időbeli létezését.

Karl Rahner

Röviden Rahnerről

Karl Rahner 1904-1984-ig élt. Éppen 100 évvel Immanuel Kant halála után született és épp 80 éves korában halt meg, akárcsak Kant. Az érdekes egybeesésektől függetlenül is elmondható, hogy Rahner – mint katolikus teológus – túllépett Kant metafizikai problémáin. A következőkben természetesen a szabadságról alkotott fogalmát mutatom be Rahnernek, mely meglepően újszerű a modern teológiában is. Előtte azonban röviden az életéről néhány szót.

vagy is, talán újra szultán leszel!” – **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.** (Megtekintés dátuma: 2018.10.29.)

²⁶ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.** (Megtekintés dátuma: 2018.10.29.)

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-teológia fényében

1922-ben lépett be a jezsuita rendbe. Filozófiát majd teológiát végzett. 1932. július 26-án Münchenben szentelték pappá. További filozófiai tanulmányai után teológiai doktorátust szerzett. A 2. világháború idején Bécsben tanított. Dogmatika és dogmatörténet professzorként dolgozott 23 éven keresztül. „A II. vatikáni zsinat dokumentumai közül az egyháztannal foglalkozó *Lumen Gentium* és az evilági dolgok teológiáját tárgyaló *Gaudium et Spes* kezdetű konstitúciók kidolgozásában volt vezető szerepe.”²⁷

Megemlítendő, hogy Rahner szerepének megítélése kettéosztja a katolikusokat. Sokan ördögi működést látnak benne. Ezen vádakra a jelen dolgozatban nem reagálok, csupán a teljes kép igénye miatt idézem őket: „A 20. században alig volt egy másik egyházi szerző, aki olyan romboló hatással volt a teológusok, papok és laikusok több generációjára, mint ő. ... Rahner viszont a német nyelvet olyan nagymértékben gyilkolta, hogy a kérdéses szövegek messzemenően érthetetlenek és idegen nyelvre való lefordításuk jóformán lehetetlen. ... Volt egy diáktársam, aki Rahnerről írta doktormunkáját. ... évek múlásával teljesen eltávolodott az igaz katolikus hittől, és vallásközi és panteista tudatúvá vált. ... A Jézus Társaságon tehát súlyosan nehezedik egyik tagjának öröksége, aki az „egyházban” a „diabolikus dezorientációhoz” jelentősen hozzájárult. ... Rahner talán legkártékonyabb tevékenysége „a lélek fokozatos kifejlődésének” [vagyis, hogy a lélek nem a fogantatás pillanatában költözik a testbe, hanem csak lassacskán a magzat fejlődése során alakul ki] tana mellett való kiállítás, ami jelentősen hozzájárult az abortusz szörnyűsége elleni harc masszív aláásásához.”²⁸ További vádak is érik, amiket a teljesség igénye nélkül csak egy rövid idézettel közlök: „a katolikus teológia eltorzítása, hitvesztés, a teológia és a természettudomány darwini megközelítése, gnosztikus hajlam”.²⁹

Rahner szellemi nagysága vitathatatlan. Hogy mennyire voltak tökéletesek vagy ördögiek, azzal ez a dolgozat nem kíván foglalkozni. Életművét, írásainak teljes arzenálját kellene kielemezni, ha hitelesen állást szeretnénk foglalni. Azonban a következő részekben méltatni fogom Rahner szabadság-értelmezését, és álláspontom szerint az összegző műve, A hit alapjai a keresztény teológiát kibontó, annak szárnyakat adó mű. Bár nem kizárt, hogy sokan éppen ezt nem szeretik benne.

Rahner szabadsága

Elöljáróban meg kell említenem, hogy a következő Rahner-idézetek magyarázatába bele fogom szőni a korábbi Aquila szellemiségű gondolato-

²⁷ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.** Megtekintés dátuma: 2018.10.27.

²⁸ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.** Megtekintés dátuma: 2018.10.27.

²⁹ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.** Megtekintés dátuma: 2018.10.27.

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-
teológia fényében

kat, mert így tudom csak értelmezni Rahner sorait. Igyekszem egyértelművé tenni, hogy mik azok a gondolatok, amik tisztán Rahnertől származnak, és mik azok, amikben már a saját reflexióim is szerepet kapnak.

3 jól elkülöníthető szintet említ meg Rahner arra vonatkozóan, hogy a keresztény emberek általában hogyan értelmezik a szabadságot:

1. Az első és egyben a legprimitívebb szint alapján a szabadság nem más, mint egy képesség arra, hogy az ember egyszer ezt csinálja, máskor azt. Tehát mint független személy bármikor bárhogyan dönthet az előtte álló lehetőségek közül. Ez a felfogás a korábban felsorolt problémák (lásd a 0. fejezetet) mindegyikébe beleütközik, mármint egyik alapkérdésünkre sem ad választ, jobban mondva logikailag semmilyen szempontból sem elfogadható, nem csoda, hogy Rahner is elutasítja. *„A szabadság ... nem az ember egyik részleges képessége más képességek mellett, melynek révén önkényes választással megteheti vagy mellőzheti ezt vagy azt.”*³⁰
2. A második szint már jóval kifinomultabb, figyelembe veszi, hogy az ember mennyire körülhatárolt, befolyás alatt álló személy, így felismeri, hogy a földi lét nem ad szabadságot. Azonban az ateista David Hume elméletén és a protestantizmuson túllépve az isteni igazságosság tanát nem vetik félre, hanem azt megőrizve arra a következtetésre jutnak, hogy a szabadság egy korábbi létformában létezett. Ezt vallotta Origenésztől kezdve sok gnosztikus irányzat is, és ez volt az a filozófiai szint, ami az akkori korszellemen jóval túllépett. Ugyanakkor, ha szélsőségesen mereven tekintjük ezt a felfogást, akkor nyilvánvaló problémába ütközünk, mégpedig abba, hogy az ember szabadságát a jelen létformában elvesztette, és így az ember számára az élet csupán olyan, mint egy hegyről leguruló kő, mely, ha a kezdő lépést megtette, nincs esélye megállni. Olyan ez, mintha az ember élete egyfajta tisztító tűz lenne, melyben már nincs szabad akarat, de aminek a kifutása akár még kárhozát is lehet. Ilyen módon nincs is igazán értelme az ember létezésének. Természetesen nem állítjuk, hogy a gnosztikusok vagy Origenész ilyen szélsőséges állásponton lettek volna, csupán azt, hogy a szabad akaratot a jelen létformát megelőző létszintre helyezték, és hogy ez így önmagában hordozza az itt kifejtett hibás teológiai nézet lehetőségét. Hogy elébe menjen ennek a tévedésnek, Rahner egy harmadik opciót vall, és elveti a csupán történelem előtti szabadság gondolatát. *„A szabadság ... nem pusztán a fizikai, biológiai, történelmi időbelisége mögött meghúzódó képesség, ... amely a történelem*

³⁰ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: 3. fejezet/2.: 88.o.

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-
teológia fényében

előtt működött és döntött magáról egy egészen másfajta, a testiséget megelőző létszférában."³¹

3. A harmadik szint, amely megfelel Rahner felfogásának, az, ami ebben a fejezetben kifejtésre kerül: *„Az igazi szabadságban mindig önmagáról határoz a szubjektum, önmagát érti és alkotja meg, nem valamit csinál, hanem önmagát valósítja meg. ... az emberi létezés egyetlen egészére vonatkozik, még ha nyilvánvaló is, hogy ... téridőbeli kiterjedése és eloszlása van. ... A szabadság ... keresztülmegy az időbeliségen, amelyet maga a szabadság hoz létre, hogy önmaga létezhesen.*"³²

Rahner, felismerve a fent említett (lásd: 0. fejezetet) ok-okozati problémát (tehát, hogy az elégséges alap elve miatt a világ lefutása a fizikai törvények alapján determinált), azzal az alaptétellel indítja értekezését, hogy az ember transzcendens és nyitott, és ezért szabad akarattal rendelkezik. *„Az embert nyitottá teszi transzcendenciája, ezáltal felelős is önmagáért..."*³³ Ezzel a transzcendenciával megszűnik az a probléma, hogy egy zárt ok-okozati rendszer rabjai volnánk. Ezzel tehát a Hume-féle predesztinációs elméleteket gyorsan lekezeli: *„Az empirikus pszichológiának mindig vissza kell vezetnie az egyik jelenséget egy másikra, és így természetesen sohasem találhat rá a szabadságra."*³⁴ Rahner szerint kizárólag a transzcendencia, mint a priori tapasztalat az, aminek köszönhetően tudhatjuk, hogy szabad akaratumk van. *„téridőbeli, kategoriális tapasztalatom egyedi adataként nem is tudok ráatalálni szabadságomra és felelősségemre."*³⁵ Ez lényegében ugyanaz a probléma, mint Isten létezésének a kérdése, melyet a fizikai jelenségekből nem tudunk bebizonyítani, de egy mély imában megélhető a valósága. Éppen ezért említettem a dolgozat elején azt, hogy ez a kérdéskör a metafizika három alapkérdésének egyike a kanti transzcendentális dialektikában. Azonban mégis fontos, hogy bár egyedi adatként nem találunk rá a szabadságra, mégis, a földi létünk testi fizikai dimenziója közvetíti számunkra a szabadságot, mert ha nem tenné, ha egyáltalán nem jelenne meg, akkor fölösleges lenne foglalkozni ezzel a kérdéssel. És így lényegében ugyanabba a tévedésbe esnénk, mint amit a szabadság második szintű értelmezésében Rahner már elvetett. *„A szabadságot is mindig a téridőbeliségnek, a testiségnek, az emberi történelemnek konkrét valósága közvetíti. Az olyan szabadság, amely nem jelenne meg a világban, nem érdekelne bennünket."*³⁶ Tehát van a szabadságnak egyfajta földi síkra vetített megnyilvánulása, amely lényegében azt okozza, hogy az életünk során hozott döntéseinkért felelősek vagyunk (nem csak

³¹ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: 3. fejezet/2., 88.o.

³² Uo.

³³ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: I. fejezet/4.: 43.o.

³⁴ Uo.

³⁵ Uo.

³⁶ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: I. fejezet/4.: 44.o.

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-teológia fényében

voltunk egy korábbi létsíkban), másrészt van a szabadságnak egy eredeti, transzcendens valósága. Ez a két szabadság valójában egy és ugyanazon dolog két mozzanata. Ez a gondolat az, amellyel Rahner kifejtette azt, amit a gnosztikus irányok vagy nem gondoltak át, vagy nem fejtettek ki, de amely szükséges azért, hogy kizárjuk azt a katolicizmustól távol álló gondolatot, amit a második szinten említett Rahner. Azt gondolom, hogy ez a megközelítés akkor érthető meg jobban, vagy akkor képzelhető el könnyebben, ha a korábban kifejtett Aquila-teológiát illetve annak továbbgondolását tesszük mögé. Ez tulajdonképpen az, amit feljebb a radarhasonlatnál úgy fogalmaztam, hogy az *„emberi lény az összes felette levő létsíkon keresztül vetíti le magát a földi loglocalba ... a lény magában hordja a teljes radarképet, azaz önmagában minden megtalálható, és csak az a kérdés, hogy mivel azonosítja önmagát”*. Ez a hipotézis tulajdonképpen azt is takarhatja, hogy az Istenből kiváló lény döntése (ami még nem egyértelműen köthető az időbeliséghez, tehát nem mondhatom azt, hogy egy már múltbeli eldöntött tény, viszont) éppen most az emberi életben is realizálódik, „levetődik”. Ez az időben realizálódó emanáció a korábban említett feltételezés alapján sosem lesz végérvényes. Ebből azt a bölcsességet vonhatjuk le magunknak, hogy az ember lelkének, vagy másképp fogalmazva, az én lelkemnek az egzisztenciája csak most és csak rajtam múlik: hogy megszüntetem-e az időbeliséget és visszaterek-e az isteni kegyelem szárnyán oda, ahol a most, az örök jelen van. Ennek a megélése és megtapasztalása az elmélkedésben, szemlélődő imában lehetséges. Ez azt is jelenti, hogy aki nem él ilyenfajta mély lelki életet, az képtelen a szabadságának a megtapasztalására. És ilyen módon tudattalanul él. Ami viszont azt okozza, hogy a környezeti hatások és a saját állati természete olyannyira befolyásolják a tetteit, hogy lokális szinten nézve (ahogy ezt a fogalmat már az Aquila-teológia szabadságának elemzéskor bevezettem) igaz lesz a megállapítás: nincs szabad akarat, rászorul a kegyelemre, ami nem biztos, hogy ebben az életben megragadja őt. Ez utóbbi súlyos gondolat Szent Ágostonnál lesz jelentős. Az itt említett tudattalan élet azonban nem jelenti azt, hogy a lény nem vonható felelősségre, hiszen az az állapot is ennek a lénynek a saját szabadságának a megnyilvánulása.

Amikor teológiai körökben a szabad akaratról beszélünk, akkor az egyik alap kérdés az, hogy az üdvösségünkért milyen mértékben vagyunk felelősek. Isten igazságos, így nyilvánvalóan a válasz az, hogy *teljes mértékben* (legalábbis, ha elvetjük a manapság divatos „üres-pokol” elméletet.). Azonban amire itt ki szeretnék térni, az az, hogy mi is az üdvösség, legalábbis Rahner teológiájában és a szabadság tükrében mi az.

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-
teológia fényében

„... az üdvösség valódi teológiai fogalma nem jövőbeli léthelyzetről beszél, amely boldogságként – vagy az üdvösség elvesztésekor boldogtalanságként, kárhozatként – valamilyen dolog módjára kívülről és meglepetésszerűen éri az embert, vagy csak valamilyen külső megítélés miatt adatik meg neki, hanem igazi önfelfogásának és igazi önlétrehozásának oly módon megvalósított végérvényessége az üdvösség, hogy az ember Isten előtt, szabadon elfogadja magát, úgy, ahogy tulajdon lényé megnyílt előtte, és rábízott a szabadságként értelmezett transzcendencia választásával. Csak az önmagát megérlelő szabadság valódiságaként és véglegességként fogható fel az ember örökkévalósága. Bármi másra csak idő következhet ismét, nem pedig örökkévalóság, amely nem az idő ellentéte, hanem a szabadság idejének beteljesülése.”³⁷

Ebben az idézetben amit fontosnak tartok kihangsúlyozni, az az, hogy az üdvösség értelmezésekor nem beszélhetünk jövőbeliségről, és hogy nem egy külső ítélet alapján jutunk hozzá vagy veszítjük el, és hogy szoros kapcsolatban van a szabadsággal. Sőt, az önmagát megérlelő szabadság valódisága az üdvösség, vagyis kicsit egyszerűbben az üdvösségben vagyunk tökéletesen szabadok. Az ember mint Istenre irányított transzcendens és nyitott lény nem csupán egy Istentől különálló idegen lény, hanem az Isten lelkét magában hordozó egység. Ha pedig ez az egység bármennyire is magában hordozza az Istent, akkor magában hordozza a szabadságot is, melyet Rahner úgy fogalmaz meg, hogy „előlegezi” a szabadságot: *„Az ember mint szubjektum nem véletlenül került ebbe az anyagi, időbeli világba, amely végeredményben mégiscsak idegen neki mint szubjektumnak, és ellentétes vele mint szellemmel, hanem épp a világban való önelidegenülés az a mód, ahogyan a szubjektum rátalál önmagára és végérvényesen létrehozza magát. A szubjektum az idő, a világ és a történelem közvetítésével jut el önmagához, és éri el azt a közvetlen és szabad öntudatosságot, amelyre a személyes szubjektum irányul, és amelyet elve előlegez.”³⁸*

Rahnernél tehát nem egy középkori felfogást láthatunk, ahol az emberi lélek a halál után a mennybe vagy a pokolba kerül attól függően, hogy hány jó vagy rossz döntést hozott, hanem egyfajta fejlődés eredménye lehet az üdvösség, méghozzá egy „önelidegenülésnek” nevezett folyamat végeredménye. Ennél a szónál eszünkbe juthat sok szerző, akik éltek ezzel a kifejezéssel: Fichte, Hegel, Schelling, Kierkegaard, Nietzsche, Marx, Heidegger, Sartre... Hegelt emelem ki közülük, aki szerint *„a világszellem az elsődleges, a természet mint az önmagától elidegenedett szellem másodlagos.”³⁹* Ez a rövid kiragadott idézet is összhangban áll az emaná-

³⁷ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: I. fejezet/5.: 46.o.

³⁸ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: I. fejezet/5.: 47.o.

³⁹ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.** Megtekintve: 2018.10.06.

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-
teológia fényében

ciós gondolatvilággal, de ebben a dolgozatban nem Hegellel foglalkozom, csupán mint kitérőt tartottam érdekesnek megemlíteni. Folytassuk tehát Rahnerrel.

„A szabadság tehát nem olyan, önmagában véve semleges képesség, ami egyszer ezt teszi, másszor azt, az egyedi cselekedetek eredményeit pedig csak utólag adják össze, mintha ezek – önmagukban elenyészvén – csak Isten és ember elszámolásában léteznének még, és így utólag róják fel őket még egyszer a szabadságnak. ... A szabadság – jóllehet az időbeliségben és a történelemben realizálódik – egyetlen, egyszeri aktus: magának az egyetlen szubjektumnak az önmegvalósítása, amelynek mindig és mindenütt keresztül kell mennie az egyes tettek tárgyi, világi és történelmi közvetítésén, ám ez az aktus egy valamit jelent és egy valamit vált valóra: az egyetlen szubjektumot történetének egyszeri teljességében.”⁴⁰ – Ebben az idézetben Rahner kifejti, hogy a szabadság egy egyszeri aktus. Ezt könnyebben a már említett radar-hasonlattal érthetjük meg. Az Istentől távol járó lényt azért nevezzük Istentől különállónak, mert a loglocal káprázatába vetítette önmagát. Minden, ami a káprázattól különbözik, az a valóság, az Isten, mert Istenen kívül nincs más princípium, nincs más valóság. A lénynek az a része, mely valóság, az Isten, hiszen minden lélekben benne van az Istentől „ellopott” valóság, szikra. Tehát a kiszakadt lélek, mint azt már említettük, magában hordja a radarkép teljességét, azaz a loglocal dimenziókat és az Istent is. A szabadság csak korlátolt lehet a káprázatban a tudatosság hiánya miatt, tehát abszolút módon csupán Istenben van jelen a szabadság. Ez pedig Isten tér és idő nélküli valósága miatt magában hordja azt a következtetést, hogy a szabadság valóban egy egyszeri aktus. A dimenziókban, a loglocal világban realizálódik ez a döntés. De fontos hangsúlyozni, hogy ez a világban való megnyilvánulás nem egy a történelmet megelőző döntésnek a következménye, hanem az Isten-közeli egyszeri döntés és a loglocal világban való látszólagos döntéssorozat egy és ugyanazon szabadságnak a különböző létsíkokon (nevezetesen Istennél és a világban) való megnyilvánulása, kivetülése. Ha a Rahner által említett szabadságfogalmak második szintjére gondolunk, és azt mondjuk, hogy ennek megfelelően a kiszakadt lény a felsőbb dimenziókban volt szabadabb és tudatosabb, és az alsóbb dimenziókban már csak „elszenvedti” a korábbi döntéseit, akkor egy emberi logikának megfelelő, bölcs tanítást kapunk, de Rahner ezen is túllép, amikor azt mondja, hogy a tökéletes szabadság Istennél van, Istennél nincs idő, a szabadság tehát nem időhöz kötött, viszont a lélek tér-időbeli vándorlása ennek az egy szabadságnak a megnyilvánulása. És nem tekinthetem az isteni tökéletes szabadságot az időben korábbinak, mint az alsóbb dimenziók kevésbé sza-

⁴⁰ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: III. fejezet/2.: 89.o.

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-
teológia fényében

bad szabadságát, hanem az isteni tökéletes szabadság mint egyszeri aktus átítatja a teljes létezését (és így megvalósítja önmagát) akkor is, ha az az időben szétszórva jelenik is meg. Ebben az időbeli szétszórtságban lehetnek olyan szakaszok, ahol lokálisan szemlélve a szabadság szinte egyáltalán nincs meg (állati, növényi, tárgyi vagy egyéb megnyilvánulások).

Nagyon érdekes, ahogy az alábbi idézetben is látni fogjuk, hogy Rahner kifejti, a szabadság éppen hogy nem azt jelenti, hogy folyton változtatgathatjuk a dolgokat. A változtatgatás egy nem-tudatos lényre jellemző, egy döntésképtelenségre utal, egy fizikai determinizmust sejtet, mint egy hinta, ami hol előre, hol hátra leng ki, vagy mint egy vízcsepp az örvényben, ami nem képes előre haladni. A szabadság ellenben éppen az a képesség, hogy végérvényes tudok lenni, képes vagyok az állandó jelenre: *„A szabadság nem azért van, hogy állandóan minden megváltozhasson, hanem hogy valami csakugyan érvényessé és megmásíthatatlanná váljék. A szabadság bizonyos értelemben a szükségszerű, a maradandó, a végleges megalkotásának képessége, ahol pedig nincs szabadság, ott csak olyasvalami van, ami magában véve mindig továbbalakul, átformálódik, és állandóan valami másba megy át előre és hátra. A szabadság az örökkévaló eseménye, amelyben mi – minthogy még magunk is a megvalósulás folyamatában vagyunk – nem úgy részesülünk, hogy kívülről szemléljük, hanem az időbeliség sokféleségének elszenvedésével valósítjuk meg a szabadságeseeményt, alkotjuk meg az örökkévalóságot, ami mi magunk vagyunk és leszünk.”*⁴¹

Fontos megemlíteni, hogy Rahner is tisztában van az emberi lét korlátaival, mármint azzal, hogy mennyi minden hatása alatt állunk, és éppen ezért állíthatjuk, hogy az alacsonyabb dimenziók, létsíkok igenis alá vannak vetve a szükségszerűségnek. Ezt én a tudatosság hiányával és az idő létezésével kapcsoltam össze az eddigi fejtegetésben. Nézzük meg, Rahner hogyan fogalmazott: *„Mindezzel természetesen nem tagadjuk, hanem határozottan állítjuk is, hogy az ember sokféleképpen alá van vetve a szükségszerűségnek. Az az állítás, hogy meghatározott feltételektől függő, a környezete által befolyásolt lény az ember, nem csupán létezésének egy bizonyos, körülhatárolható körére vonatkozik, amelyen kívül ott van a szabadság tere, hanem konkrétan sohasem választható szét teljesen az emberben ez a két mozzanat. Mert amikor szubjektumként szabadon cselekszem, mindig az objektív világban cselekszem, szabadságomtól mintegy eltávolodva a világ szükségszerű összefüggéseibe szövődöm bele...”*⁴² Éppen ez az, ami miatt már korábban is említettük, hogy a lenti dimenziókból szemlélve a világot nem láthatjuk meg a szabadságot, csupán akkor, ha abból kiemelkedem. *„... a szabadság nem kategóriális, térben és időben közvetlenül nem megfigyelhető egyedi adata az*

⁴¹ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: III. fejezet/2.: 89.o.

⁴² **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: III. fejezet/2.: 90.o.

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-
teológia fényében

emberi tapasztalatnak.”⁴³ Az a mondás, hogy Isten a szívek és vesék vizsgálója, erről az oldalról szemlélve is megérthető. Az ember nem képes az egyes cselekedetek erkölcsiségét objektíven megítélni. Nem tudjuk, hogy például amikor egy ember bántja a felebarátját, akkor azt milyen indulatoktól hajtva, milyen korábbi események okozta reakciókból eredően, mintegy a fizikai világ lendületében csinálta vagy a tényleges szabadságának egyfajta megnyilvánulása volt-e. *„A szubjektum sohasem ismerheti teljes bizonyossággal az egyes szabad cselekedetek szubjektív minőségét és erkölcsi értékét, mert azok – ténylegesen és a megismerésben egyaránt tárgyiasult cselekedetek lévén – ez eredetei szabadságnak és a magukra vett szükség-szerűségnek eleve oly szintézisét alkotják, amelyet már nem lehet megfelelően elemeire bontani.”*⁴⁴

Tekintve, hogy a tényleges szabadságot Istenig vezettük vissza, értelem-szerű, hogy Rahner a szabadságot transzcendentális szabadságnak nevezi, és hogy Istenhez hasonlóan csak a priori módon tapasztalhatjuk meg. Azaz csak a lélek közvetlen tapasztalata lehet, melyet emberként a mély elmélkedésekben élhetünk meg. Érthető tehát, amit korábban is említettem, hogy az ateista filozófusok számára miért lehetetlen a szabadság megtapasztalása, és miért vallanak determinisztikus világképet. Ezt Rahner így fogalmazta meg: *„Ez a szabadság, mint a szubjektum véglegességének megvalósulása, transzcendentális szabadság és a szabadság transzcendentális tapasztalata. Tehát a szubjektum olyan mozzanata, amelyet nem tud szubjektumként maga elé állítani, önmagában tárgyiasítani. Ezért a szabadság nem egyedi, tapasztalati adat, amelyet az a posteriori antropológiák ki tudnának mutatni más tárgyak mellett.”*⁴⁵ Tulajdonképpen a szabadság létezésének egyetlen oka, hogy van egy „végtelen horizont”, melytől idegen mindennemű korlátozás, és hogy ez a horizont nem független az embertől: *„Csak azért vagyunk egyáltalán szubjektumok és így szabadok, mert ez az „Istennek” nevezett abszolút transzcendentális horizont az, amire szellemi mozgásunk irányul és amiből ered. Ahol nincs jelen ez a végtelen horizont, ott a szóban forgó létező már ettől rabja egy bizonyos belső korlátozásnak anélkül, hogy erről tudomása volna, és ezért nem is szabad.”*⁴⁶

Végül még az eredendő bűnről kell szót ejteni, mely alapvetően fontos kérdés, ha a szabadságunkról beszélünk. Rahner a fentiekben úgy értelmeztük, mint aki a keresztény tanítást összehozza még a reinkarnáció fogalmával is. Azonban ezt úgy teszi, hogy egyértelműen nem lehet ezt a „vádát” felhozni ellene, mert nagyon általánosan és ezért kicsit zavaros mondatszerkezetekben ír. Azonban éppen ezekből kifolyólag az eredendő bűnről talán még zavarosabb, vagy jobban mondva még kevésbé

⁴³ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: III. fejezet/2.: 90.o.

⁴⁴ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: III. fejezet/2.: 90.o.

⁴⁵ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: III. fejezet/2.: 90.o.

⁴⁶ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: III. fejezet/2.: 91.o.

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-
teológia fényében

felfogható fejezetet írt A hit alapjaiban. Ami a legérthetőbben kifejtésre kerül, az egyfajta negatív teológiai módszer, azaz, hogy mi NEM az eredendő bűn: „nem azt jelenti, hogy az eredeti személyes, szabad cselekedet ... erkölcsi minőségével együtt az utódokra szállt. ... semmi köze sincs annak a felfogásnak, amely szerint úgy róják fel nekünk „Ádám” ... bűnét, mintha biológiailag örököltük volna.”⁴⁷ Ezt Rahner meg is magyarázza, mégpedig úgy, hogy a személyes bűn egy eredeti, szabad tett kell hogy legyen, hiszen ez nem más, mint „az Istenre irányuló személyes transzcendencia egzisztenciális elutasítása”⁴⁸. Mint ilyen pedig biztos, hogy másra nem átruházható. Ez eddig logikus, érthető és egyértelmű. Sőt, azt is kihangsúlyozza Rahner, hogy ilyen módon a bűn szónak két jelentése is van, az egyik a hagyományos, ami a személyes bűnnek felel meg, a másik pedig az „eredendő bűn” szószerkezetben levő bűn fogalmának a jelentése. Arról most nem kezdünk el értekezni, hogy mi a pozitív és mi a negatív oldala annak, hogy az Egyház nem keresett másik szót a bűn helyett az eredendő bűn esetén. Mindenesetre a probléma ott kezdődik, amikor már nem csak azt kell elmondani, hogy mi nem az eredendő bűn, hanem azt, hogy akkor mégis pozitív módon mi is az az eredendő bűn. Egyrészt egy példával él Rahner arra vonatkozólag, hogy az a léthelyzet, amiben élünk, egy eleve bűnös rendszer része, mert a példával élve, amikor egy banánt megveszek, akkor azzal támogatom a banánültetvényeken dolgozók siralmas sorsát, a társadalmi igazságtalanságokat. Ezekben a kizsákmányolásokban ilyen módon én is részt veszek, abból hasznot húzok. Rahner szerint a keresztény tanítás értelmében az ember nem találhat magának olyan szigetet, amit közvetve vagy közvetlenül ne formált volna mások bűne is, azaz mindenképpen olyan léthelyzetben élek, amely mások bűne hatása alatt is áll. Az, hogy az emberi élet ilyen módon a bűn által meghatározott, az egy olyan tény, ami ellen nyilván küzdenünk kell, de amit a keresztény tanítás értelmében (ami itt radikálisan realista és pesszimista, de ettől még igaz és elhallgathatatlan) az emberiségnek nincs lehetősége végérvényesen megszüntetni – írja Rahner. A saját állásfoglalásom alapján pedig ez éppen azért van így, mert ezt a létszférát maga a tagadás tartja fent, és ha végérvényesen megszűnne a bűnös léthelyzet, akkor az azt jelentené, hogy Isten van minden mindenben, tehát nincs külön létszféra – ezt Rahner már nem írta le. Amit azonban leírt, hogy ez a léthelyzet nem mond ellent a szabadságnak, nem gátolja azt, hiszen az egyszerű szabadságaktusnak a része az, hogy az adott léthelyzetben valósítja meg önmagát.⁴⁹ Bár nem teljesen egyértelmű számomra, de én úgy értelmezem, hogy Rahner itt azt fejt ki, hogy az egyszerű szabadságaktus,

⁴⁷ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: III. fejezet/4.: 101.o.

⁴⁸ **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: III. fejezet/4.: 101.o.

⁴⁹ Vö.: **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: III. fejezet/4.: 98.o.

A szabadság Szent Ágostonnál és Karl Rahnernél az Aquila-
teológia fényében

mint egyfajta eredeti és szabad döntés hatja át a kézzelfogható léthelyzetemet, illetve a léthelyzetem ennek a döntésnek az egyik objektivációja, azaz tulajdonképpen az egész léthelyzetem is a saját döntésem „eredménye”, de nem csak eredmény, hanem ebben a léthelyzetben is folyamatosan megnyilvánul a szabadságom. Így ez a rész is az Aquila teológiájával válik világossá, azzal összhangban van (itt elsősorban a fent kifejtett egofructára és radar-hasonlatra gondolok). Ami azonban még fontos része Rahner fejtegetésének, az az, hogy az eredeti bűn az Isten önközlésének az elutasítása. Azonban Krisztus miatt és Krisztus végett ennek az önközlésnek a felajánlása örökre érvényben marad. Ez pedig szintén megfelel a följebb már megfogalmazott hipotézisemnek, hogy a világban való létünk a folyamatos tagadás szellemével, az Isten távol tartásával lehetséges. Ha ugyanis nem lenne jelen folyamatosan az isteni önközlés megélésének a lehetősége, akkor nem lenne „szükség” a folyamatos, aktív távoltartásra sem. Ez persze ugyanaz a probléma, amit már kifejtettünk, hogy az idő és az időtlenség milyen módon függ össze, és hogy hogyan kell elképzelni az egyszeri szabadságaktust. Végül ugyanezt kicsit másképp megfogalmazva egy szép képet ad Rahner az Isten önközlésével kapcsolatban: az a kegyelem, amit a történelem kezdetén elzártunk magunktól, az a történelem másik oldaláról, Krisztustól továbbra is elérhető marad.⁵⁰

Mint azt az Aquila-teológia fejezetében is tettük, itt is át kell néznünk, hogy Rahner szabadságképe választ ad-e a 0. fejezetben tárgyalt problémákra, paradoxonokra. Az „ok-okozati rendszer” zártsága miatti determinizmus problémáján Rahner túllépett a transzcendenciával, így ez a kérdés választ kapott. Az „időbeliség és tudatosság” problémája szintén megoldódott a szabadsággal, mint egyetlen egyszeri aktussal, amiben a lény meghatározza önmagát. Ezt az „egyszeriséget”, mint egyfajta időtlen állapotot értelmeztük, ami az időben szétszórtan jelenik meg, és így megszűnt az időből és a tudatosságból származó látszólagos ellentmondás, hogy egy időbeli és tudattalan lény hogyan lehet képes a véglegességre. Végül pedig a „kegyelemtannal” kapcsolatban, hogy „miért teremt Isten lényeket a már megromlott természetbe, és mit tehet az eleve oda teremtett lélek arról, hogy ő már önerőből nem képes kiszabadulni” problémakör, tehát az eredendő bűnnel kapcsolatos paradoxonok szintén az egyszeri szabadságaktus teológiájával oldódik meg, illetve Rahner kérdéses körmondatainak esetében az Aquila-teológia szellemével végzett hermeneutikával.

Folytatás a következő számban...

⁵⁰ Vö.: **Hiba! A hivatkozási forrás nem található.**: III. fejezet/4.: 104.o.

A cikk írója: Szeibert Márton mechatronikai mérnök, az AQUILA Párt tagja, aki 13 éve végez önkéntes tevékenységet az AQUILA szervezésében. A teológia, filozófia a kedvenc hobbijai közé tartozik. Egyéb írásai az AQUILA Magazinban olvashatók.

Főszerkesztő:

Túllépés lapunkban helyt adunk, olyan szépirodalmi alkotásoknak is, mint az alábbi. Szerzője több mint 30 éve ír a fióknak, ami most szerencsére kikerült és megismerhettük. Pável Árpád írásának ez az első megjelenése. Szíves figyelmükbe ajánljuk. Kérem, olvassák nyitott lélekkel annak ellenére, hogy elmúlt már Karácsony.

Pável Árpád
Karácsony (1994)

Egy kicsiny falu, gödrös, sáros út, jég a tócsák tetején. Ropog minden, karácsonyi hideg van. Görbe villanyoszlop tövében egy vörös korcs kutya didereg. Az oszlop tetején a drótok között a jeges szél süvít. Az öreg kerítés korhadt deszkái andráskeresztként megdőlvén, de látszik, hogy valaki spárgával próbálta őket helyére köztözni. Egy kapuvason álló kaput legyez a szél, mögötte régen kaszált fű hajlik, jég és a ráhulló hó súlya alatt. Kihalt az udvar, a kerek kút és egy kicsiny nádtetős ház, melynek tetejét belepte a hó. Sáros út felé néz két ablaka, a kút felé egy ablak és egy lógó kilincsű, régi, kopott ajtó. Az ajtó mögött jobbra egy sparhelt, a tetején körbefutó fémkeret, amely valaha fényes volt. Most már csak a tűzhely ajtaja felett maradt fényes. Szemben egy stelázsín példás

rendben sorakoznak kisebb-nagyobb edények. A felsősoron tányérok, kicsik és nagyok, alatta sorban lábasok, fazekak. A stelázsi mellett gyúródeszka, szögre akasztva rég használt sodrófa, amely a penésztől zölden lóg. Egy másik szögre akasztva egy régen pofozott szita. Baloldali falon, közvetlenül a repedt és szüette gerendák alatt, keresztbe foglalva, az üveg mögül egy férfi arca néz. Tisztán tekint le a kis szobára, nem vádlón, csak értőn. Balra, közvetlen az ajtó mögött, egy vizespad, rajta egy vödör és egy hozzá tartozó zománcozott bögre. Mellette egy láda, valaha tulipánok díszítették, de ezeket a leveleket, szirmokat az élet, a múlás kifakította, leszaggatta.

Az öreg sublóton, porcelánfogója helyett, egy szegre kötözött zsinór lóg. Egy másik ajtó mögött egy szoba, ahol egy szék és egy sovány, eres kezeivel támaszkodó kendős öregasszony. Feje mozdulatlan, könyöke a térdén. Foltozott, de tiszta köténye a földig ér. Még mozdulatlan, aztán ki tudja miért, dolgos kezét térdére támasztva feláll, ám dereka megszólal:- Állj, ne tovább! Nem tudni miért, de elindul az utcai ablak felé és az utca másik oldalán álló új ház ablakára tekint.

- Istenem, ma Szenteste van...- döbben rá, ahogy meglátja a szemben lévő ablakban a pazarul feldíszített fenyőt. Igen, ma karácsony van! Emlékek özöne tódul a szívébe. Szeme elhomályosul, könnyein keresztül látja a volt szépet. Elmélkedik. A tűzhelyre néz, ami kihűlt, mint az a szeretet, amit régen a gyerekeitől kapott. Csak az a kép ott a falon, a térkép rajzolta mennyezet alatt, már csak az ad erőt. A falhoz csoszog, remegő kezével megsimogatja a képkezetet, majd felnéz rá, mint nyomorék a Jézusra.

- Igen, megyek! Tudom, hogy te is ezt akarod, hogy ma még fűtsek be.

Az ajtó felé indul. Fényét vesztette kilincset megfogja és birkózik a széllel. A hasadt ajtó résein, süvítve szól a szél:

- Nem engedlek ki!

Fáradtan újra az ajtónak feszül. Legyőzte! Kint már sötétedik. Szokott úton a ház mögé indul, a fáskamra felé. Neki nem kell villany, se lámpa, tudja mindennek a helyét. Sötétség ellenére kitapogatta a fejszét, jobb kezével maga után húzva a favágó tőkig. Elfáradt, pihent egy kicsit, majd a földre hajolt és a megmaradt göcsörtös

rönkből egyet a tönkre emelt. A fejszét feje fölé emelte, majd lesújtott a tönkre. Vagy a fém volt gyenge vagy a rönk volt kemény, nem adta meg magát. Újból erőt gyűjtött, a fejszét magasba emelte, lesújtott. A kendőjét nyakig tépte le a szél. Most lehetett látni, hogy a haja fehérebb volt, mint a hó. Mivel egy darabot sikerült lehasítani, ez a kis siker erőt adott neki. Új rönköt tett tönkre, melyre a meleg reményében fáradtan, fagyott kezeivel lesújtott. A fában lévő péterszeg a fejszét nem engedte, lecsúszott a tönk mellett, a jeges földbe csapódott. Jégszikrák csapódtak fel, szúrást érzett a szemén, derekát fogva kiegyenesedett. A csillagtalán decemberi égre tekintett, ráncos arcán megolvadt jégszilánkok a könnyeivel együtt folytak le. Meleget akart. Utolsó rönköt tette tönkre. Ma karácsony van és ma meleg lesz! A maradék erejét összeszedve újra lecsapott. Csattant a fejsze, a hasáb is repedt, elpattant és látta, hogy felemelkedik a magasba. Nézi, hogy száll el a meleget vivő fadarab, ami egyenesen a szomszéd udvarába, egy rakás hasogatót fa közé esik. Sír a hideg, a tehetetlenség, az emlékek, a karácsony panasza.

Lehajol, a köténybe gyűjti a darabokat, melyek majd meleget adnak, legalább ma, a szeretet ünnepén. Felszedi az utolsó szilánkot is, ami akkora, mint egy gyufaszál. Feláll, elindul az ajtó felé, a szél most mintha érezné, segíteni kell, gyengébben fúj és egy gyenge mozdulattal az ajtó kitárul. Kötényéből a tűzhely elé szórja nyert csatájának bizonyítékait. Bal kezével megfogja a sparhelten körbefutó gondosan fényesített vasat és leguggol, hogy a tűzhelyből kiszedje a hamut. Tekintete megváltozik miközben hamuban kutat, remegő kézzel kihúzza a régen lángban hagyott fadarabot, majd még egyet. Szemét a falon függő feszületre, majd a képre szegezi. Köszönetet rebegnek a végtelen ajkai. Rég olvasott salabaktort kerít, majd ráhelyezi a legkisebb darabokat, és a hamuban találtak közül egyet. Gyufa lobban majd 10 évvel ezelőtti újság is lángot fog. Fújja a tüzet, szédül. De jó, hogy van mibe kapaszkodni!- gondolja és erősen markolja a vasat. A kályha hideg, az idén még nem jött ki füst a repedt platni résein, nem kormozott a kémény sem. Meleg sem volt, de reméli, ma meleg lesz. Pattog, sistereg a tűz, szinte beszél. A kiáramló füstöt kergeti a szél, ami az ajtó hasadékán át szökött be. A lehete keveredik a füsttel, de ő úgy érzi, hogy már melege van. A fejkendőt megoldja, a hófehér haja kibomlik. Újra a képre tekint és kérdezi:

- Mondd, ugye ott nincs hideg? Ugye ott van szeretet? Ugye ott minden más?

Még nézi egy darabig, aztán azt mondja:

- Köszönöm! Tudtam, hogy így van.

Feláll, és azon gondolkodik, hova is indult. Újra az ablakra tekint, és ismét meglátja a fenyőt, eszébe jut minden. Kabátot terít a hajlott hátára, majd elindul. Birkózik a széllel, hogy kijusson a szobájából. Kint az udvar túlsó végébe igyekszik, hol régen ültetett fenyő susog a szélben. Ráncos kezét a fenyő törzsére teszi és szól:

- Kérlek fenyő, bocsásd meg nekem a kérésemet, nagy szükségem lenne egy ágacskádra. Tudod, a férjem elhagyott, és nincs aki nekem fenyőt hozzon az erdőből. Bocsáss meg, add nekem az ágadat, hisz ma van Szenteste és még fel is kell, hogy díszítsem.

Kezével erősen szorítja a fa derekát. A fenyő kérge és az öregaszony ráncos keze észrevétlenül egybeolvad, ők ketten egyek voltak, a két öreg. A szél szólaltatja meg a fát:

- A Tied- és lehajtja egy ágát.

Félve, hogy nagy fájdalmat okoz a letörésével, az ágak helyét csókkal illeti lila ajkaival és kezével végigsimítja a fa törzsét.

- Köszönöm neked öreg fenyő.

A fenyő a szélben meghajtja magát: „örömmel adom neked, öreg lélek”. Elbotorkál, néha hálás tekintettel visszanéz. Most a szél segít, szinte az ajtó magától tárul ki. A fenyőágot az asztalra helyezi, és azon gondolkodik, hogy mibe ültesse bele. A szeme megakad egy fagyott fazékon, amiben régen virág virított, leemeli az egyiket és betonozott földre borítja, a feje lefelé, de kemény a belefagyott föld. Abbahagyja a kísérletezést és egy késsel elkezdi fúrni a földet. Kis idő múltán a fazék közepén viszonylag kerek lukat sikerült kikaparni. Az asztalra helyezi, majd beleteszi a fenyőfa ágát. Hátréblép, gyönyörködve tekint művére. Csodálatos, gondolja. A tűzhelyhez megy, és egy darabot tesz a tűzre, beosztva minden szilánkot. A kezeit melengeti, majd egy zománc fagyott bögrével a vizespadhoz csoszog, koccint a jéggel, ami a vödörben van. A vödört felteszi a platnira a repedt részre. Most szobája felé csoszog és eltűnik, a kezébe zöld krepp papírdarabokkal tér vissza. A papírokat a lábas köré tekeri és egy spárgával, ügyetlen kezeivel, amit az öregség és a hideg bénított meg, odaköltözi: - Nagyon szép!-

gondolja és azon töpreng, hogy mit is köthetne rá dísznek. Komód felé lép és kivesz öt szem ráncos, fénytelen almát. Színehagyott, itt-ott barna foltos, de így az ágra akasztva ünnepi hangulatot kelt a néniben. Most újra a szobájába megy és a legnagyobb kincselével, egy rózsafüzérrel jön elő. Sokszor morzsolts rózsafüzéért felteszi a fenyőre úgy, hogy a kereszt kerül a csúcsára az ágnak.

- Tényleg szép, ennél szebb, igazi fát régen nem láttam.

A fájdalom és a tisztaság fája.

Letérdel, kezeit mint oly sokszor, imára kulcsolja és fohászkodik az Istenhez. Megköszön mindent, amit kapott, a férjét, akivel 40 boldog évet élhetett, megköszöni, hogy fel tudta nevelni gyermekeit, megköszöni, hogy mind tanult, gazdag ember lehetett. Kéri az Urat, hogy vigyázzon rájuk most, a szeretet estéjén és mindig. Imádkozik elhunyt férjéért és köszönti Jézust születésnapja alkalmából. Feláll, férjének a képe elé lép, kezeit imára kulcsolva kéri, hogy csináljon neki helyet, hogy ne kelljen olyan sokat várnia! Széket húz a tűzhely elé és a komód fiókjából előkerít egy darab kenyeret és egy darab avas szalonnát. Kést fog, törülkövendőt terít az ölébe és leül. A tűzhely ajtaját résnyire nyitja és egy falatot tesz ritka fogai közé. Ünnepi hangulatot érez és valami megfoghatatlan boldogságot, bejgli illatát, annak a pohár bornak az ízét, amit ilyenkor a férjével szoktak meginni. Csomagokat lát a fenyő alatt, amit nagy szeretettel férje készített az unokáiknak. Unokáit látja maga körül és csillagszórónak látja könnyein keresztül a kályhából kipattanó szikrát. A könnye a kenyérre a csorog, íze kalácsra emlékezteti, az avas szalonnának íze sonkává változik, a jeges vízből Tokaji Aszú válik. A falon függő kép életre kel a szemei előtt. Szobájába megy, az ajtót résnyire nyitva hagyja, halk sóhaj, elfojtott zokogás és lassan az is megszűnik, mély álomba merül. A férje meghallgatta a sóhajt, lélegzete megállt. Karácsony van. Neki ez volt a legszebb ajándék. / 1994 december 24/

A cikk írója: **Pável Árpád** 69 éves vagyok, Balaton-felvidéken születtem és élek. Műszaki végzettségem ellenére nagy szépirodalom rajongó vagyok, úgy vélem kevés megjelent könyv lehet, amit nem olvastam el. Ez remélhetőleg látszik az írásomon is, mely az első publikációm, s talán nem az utolsó. Eddig egy kiskötetere való novellát írtam.

Impresszum

Kiadó: AQUILA Párt, 1222 Budapest, Zakariás József u. 3.
Felelős kiadó: Varga Péterné/Pável Márta, az AQP elnöke
Honlap: www.aquilapart.hu
E-mail: varga.marta@aqp.hu
Telefon: +36 20 - 327-47-93
Nemzetközi azonosítószám:
HU ISSN 2064-7700
Bankszámlaszám:
UNI-CREDIT bank
10918001-00000038-58540003
Fő- és felelős szerkesztő:
Varga Péterné/Pável Márta, az AQP elnöke
Főszerkesztő helyettes:
Szeibert Márton AQP média elnöke
Főmunkatársak, szerkesztők/lektorok:
Bainé Varga Katalin, lektor
Horváth Olivér, grafika, egyéb munkák
Kis Enikő, lektor
Marton Janka, lektor, korrektor
Marton Krisztián, korrektor
Mészáros Gabriella, lektor, korrektor
Oroszi - Kuzmich Kinga, korrektor
Rizmayer Péter, lektor, korrektor
Rizmayerné Márkus Edit, lektor, korrektor